

Særlige grønlandske forhold ...

RUM, RET OG UÆGTESKABELIGE BØRN I DET KOLONIALE GRØNLAND

AF

SNIFF ANDERSEN NEXØ

Den 30. juni 2010 stiftedes foreningen Kattuffik Ataata i Nuuk. Initiativtagerne var alle født uden for ægteskab i Grønland af en grønlandsk mor og med en – kendt eller ukendt – dansk far. Stiftelsen var en foreløbig kulmination på en proces, der blev sat i bevægelse med Anne Sofie Hardenbergs bog *Kampen for en far*, hvori hun beskrev sin mangeårige søgen efter den danske ‘far’, der aldrig havde haft officiel status som sådan.¹ Bogen brød isen omkring et hidtil tabubelagt emne i Grønland og bidrog samtidig til at rejse politisk debat om, hvad der viste sig at være en væsentlig kolonial forskel: Mens uægteskabelige børn født i Danmark fra 1938 kunne få fastlagt et egentligt juridisk faderskab med retsvirkninger i form af navne- og arveret efter faderen, kunne børn født i Grønland i samme situation helt frem til 1963/1974 alene opnå, at en eller flere mænd blev pålagt bidragspligt til dem, uden disse retsvirkninger.² Foreningen, hvis medlemmer på denne baggrund betegnede sig som ‘juridisk faderløse’, har til formål at arbejde for, at grønlandske børn opnår ligestilling med danske på dette område, og desuden at bistå medlemmerne med bl.a. at søge information om deres ophav.³

For de berørte rakte følgerne dog ud over jura og økonomi. Beretninger om eksklusion, håndgribelige fysiske og sociale sanktioner og identitetsmæssige problemer var udbredte blandt foreningens medlemmer og i de grønlandske medier:⁴

1 Hardenberg & Christensen, 2009.

2 Lov nr. 131 af 7. Maj 1937 om Børn uden for Ægteskab (i kraft 1. januar 1938); Lov nr. 197 af 16. juni 1962 for Grønland om børns retsstilling.

3 Vedtægter for Landsforeningen Kattuffik Ataata, 30. juni 2010, med ændringer 24. november 2010.

4 For de personlige oplevelser, se Heinrich, Nexø & Nielsen, kap. 6; KNR.gl: Tema-side om juridisk faderløse.

Det er kontakten, der er den allermest centrale. Det er at blive anerkendt som en ordentlig del af familien.⁵

Nogen har spurgt, om jeg gerne vil arve, men det har jeg slet ikke lyst til. Men mine børn spørger, hvorfor de ser sådan ud, med lyst hår og blå og grønne øjne. De spørger: Hvorfor må vi ikke få at vide, hvem vores rødder er?⁶

Antropolog Gitte Trondheim har i flere sammenhænge beskrevet den gennemgribende sociale og identitetsmæssige betydning, som indplaceringen i det komplekse slægts- eller familielandskab har i såvel det traditionelle som det moderne Grønland.⁷ Og disse børn – og deres efterkommere – adskilte sig altså både socialt og i fysisk fremtræden fra den øvrige, mindre blandede grønlandske befolkning.

I Grønland såvel som i Danmark blev den forståelse hurtigt etableret, at reglerne gav danske mænd fripas til at unddrage sig ansvaret for børn, de måtte have avlet uden for ægteskab, mens de arbejdede for kolonimagten i Grønland. Den grønlandske radio- og tv-station KNR forklarede således: »De juridisk faderløse er i de fleste tilfælde børn med grønlandske mødre og danske fædre, der deltog i de omfattende boligbyggerier i Grønland i 1950'erne og 60'erne.«⁸ Allerede i 2003 havde den senere formand for Naalakkersuisut (Grønlands Landsstyre) Kuupik Kleist som folketingsmedlem givet samme forklaring: »Mange af disse børn er frugten af mødet mellem danske mænd og grønlandske kvinder under byggeboomet i 1950'ernes og 1960'ernes Grønland, hvor dansk arbejdskraft i tusindtal valfartede til Grønland.«⁹ Og da historien endelig brød igennem i den danske presse i januar 2011, var det en veletableret sandhed, at sagen drejede sig om børn af danske mænd; og om en kolonial stat, der havde villet 'hytte sine' på grønlandske mødres og børns bekostning. Som fx formuleret i Kristeligt Dagblad:

5 Anonymt indlæg ved møde med foreningen Kattuffik Ataata, april 2011. Jeg har transskriberet hele mødets dialog løbende, så nøjagtigt det lod sig gøre. En del af udtalelserne er gengivet i udredningen med tilladelse fra mødedeltagerne; her citeret fra Heinrich, Nexø & Nielsen, 2011, s. 60.

6 Stina Sørensen, medstifter af Kattuffik Ataata, personligt møde Hotel Hans Egede, 3. april 2011.

7 Trondheim 2010, *Slægtskab og køn*, se fx s. 8; Trondheim, 2010, »Kinship in Greenland«, s. 212.

8 Christensen, KNR.gl, 26. januar 2010. Se også samme, KNR.gl 1. juli 2010; og Sermitsiaq.gl, 4. april 2010.

9 Spørgsmål nr. S 4184, 6. august 2003, fra Kuupik Kleist (IA) til Justitsministeren. Kuupik Kleist er selv søn af en dansk håndværker, der opholdt sig i Grønland; se fx Bejder, Kristeligt Dagblad 21. januar 2011.

»Livet igennem har deres danske fædre kunnet slippe for deres forpligtelser som far. Med den danske stats fulde velsignelse«. ¹⁰

Sammenfattende blev problemet med de juridisk faderløse således betragtet som udtryk for en grundlæggende kolonial diskrimination baseret på ulige magtbalancer og raciale kategorier: Danske, mandlige kolonisatorer over for koloniserede grønlandske kvinder og børn.

Artiklens grundlag

I november 2010 nedsatte regeringen efter aftale med Naalakkersuisut (Grønlands Landsstyre) en gruppe bestående af historiker, ph.d. Jens Heinrich og professor, dr.jur. Linda Nielsen, foruden denne artikels forfatter, til at udarbejde en udredning om retsstillingen for børn født uden for ægteskab i Grønland i perioden 1914-1974. I opgaven indgik at beskrive og sammenligne de grønlandske og danske retsregler; at beskrive overvejelserne, der lå til grund for de grønlandske regler; samt at redegøre for dialogen mellem danske og grønlandske myndigheder om spørgsmålet. ¹¹

Denne artikel bygger til dels på udredningsarbejdet, men præsenterer en videre analyse af problemstillingen. For det første udvides den tidlige ramme gennem tre afgrænsede nedslag, hvor nye retsregler tog form: De første regler vedrørende 'uægte' børn af Handelens ansatte, formuleret i Instruksen af 1782 (og videreført i Instruksen af 1873); de første almene regler for børn født uden for ægteskab i Grønland i Regulativerne af 1914 og 1929; og endelig den første post-koloniale børnelovgivning for Grønland, særligt Børneloven af 1962. For det andet trækker artiklen i højere grad på teoretisk-analytiske perspektiver fra bl.a. kolonihistorisk forskning, som udredningsarbejdet ikke lagde op til.

Det viste sig meget tidligt i udredningsarbejdet, at danske mænd i ingen af de givne regler var blevet friholdt for forpligtelser over for deres børn født uden for ægteskab i Grønland. De markante forskelle lå

¹⁰ Bejder, 21. januar 2011. De 'juridisk faderløse' – og deres danske fædre – nævntes første gang i danske dagblade i en artikel i Politiken: Drachmann, 5. september 2010. I Danmark gav sagen anledning til et særnummer af *Social Kritik*, hvori Tine Bryld og Tida Ravn fra Kattuffik Ataatas behandlede spørgsmålet; førstnævnte i en artikel, som desværre var behæftet med en lang række betydningsfulde faktuelle fejl: Bryld, 2010.

¹¹ Kommissoriets hovedspørgsmål er gengivet i Heinrich, Nexø & Nielsen, 2011, s. 1; det fulde kommissorium kan ses på Statsministeriets hjemmeside, <http://www.stm.dk/multimedia/kommissorium.pdf>, sidst indhentet 26. december 2012. Udredningen skulle udfærdiges i løbet af seks måneder; den blev afgivet til Statsministeriet 1. juni og offentliggjort på dansk og grønlandsk den 17. juni 2011.

altså ikke mellem grønlandske og danske mænd, men derimod mellem grønlandske og danske børn – eller snarere, mellem børn født i henholdsvis Grønland og Danmark. Det var fødestedet, frem for faderens nationalitet, som var afgørende for børnenes juridiske relation til deres fædre. Denne for så vidt simple observation danner afsæt for artiklens udforskning af, hvordan forestillinger om det særlige koloniale rum satte deres præg på reglerne vedrørende uægteskabelige børn.

En efterhånden klassisk reference i studier af koloniale forskelle er Partha Chatterjees definition fra 1993 af kolonialisme som »a rule of difference« – med race som den centrale forskelsmarkør. Med antropolog David Scotts ord: »In his [Chatterjees] view, 'race' is the defining signifier of this rule of difference. It is 'race' that marks the specificity of colonial power«. ¹² At den koloniale stats styreform har baseret sig på tanken om raceforskelle mellem koloniserede og koloniserende, har således været et analytisk omdrejningspunkt for mange kolonihistoriske studier.

En indvending har dog været, at så generaliserende, globaliserende eller – med geograf Sara Mills' betegnelse – 'monolitiske' definitioner af kolonialisme og den koloniale stat ikke refererer til nogen faktisk og meningsfuld helhed. Scott deler denne kritik af forestillingen om en simpel racemæssig forskel, der lægger den universelle og stabile grundtone for enhver konkret kolonial magtudøvelse og forskels-sætten, uanset tid og rum. ¹³ Kolonihistorikeren Nicholas Thomas har i tråd hermed argumenteret for, at »only localized theories and historically specific accounts can provide much insight into the varied articulations of colonizing and counter-colonial representations and practices«. ¹⁴ Denne fordring om lokalisering og specificitet har eksempelvis Søren Rud for relativt nylig taget op i sin ph.d.-afhandlings komparative analyse af 'governmentale' magtstrategier og subjektiveringsprocesser i 1800-tallets koloniale Grønland og det samtidige København. ¹⁵ Nærværende artikel følger en lignende tankegang, om end i en snævrere ramme.

Hvor Rud i sin afhandling har fokuseret på magtudøvelsens rationalitet og former, er mit anliggende en undersøgelse af de koloniale forskelle, sådan som de specifikt kom til udtryk i reglerne vedrørende uægteskabelige børn. I tråd med bl.a. Scott har jeg fundet det vanskeligt

12 Chatterjee, 1993, s. 10; Scott, 2005, s. 27f.

13 Mills, 2005, særligt kap. 1; Scott, 2005, sst.

14 Thomas, 1994, s. ix.

15 Rud, 2010.

at forklare disse regler som udtryk for et kolonialt system baseret på entydigt racemæssige forskelskategorier. Den offentlige problematisering af de 'juridisk faderløse' knyttede ganske vist an til sådan en figur; men det empiriske materiale lader sig dårligt passe ind i denne generelle model, hvis den læses snævert. Retshistorikeren Nasser Hussain har imidlertid foreslået, at »when Chatterjee speaks of race in the colonial realm, he is in fact utilizing a shorthand for a range of differences that runs from eighteenth-century conceptions of cultural difference to nineteenth- and twentieth-century racial conceptions based on blood«. ¹⁶ Læst på den måde kan Chatterjees begreb om den koloniale regeren-igennem-forskelle fint danne afsæt for at stille åbne spørgsmål, i en partikulær og afgrænset kontekst, om *hvilke* forskelle der var tale om, og *på hvilket grundlag* de blev etableret.

I materialet er jeg tilbagevendende stødt på, hvad igennem det 20. århundrede – og endnu i dag – ofte omtales som de 'særlige grønlandske forhold'. Sådanne særlige forhold var et gennemgående referencpunkt i de tidligste koloniale instrukser, om end betegnelsen endnu ikke havde fundet sin senere, stabile form. De står derfor centralt i artiklens behandling af de uægteskabelige børns retsstilling: Hvilke 'særlige forhold', havde samtidens myndigheder på nethinden? Og på hvilken måde formede disse forhold forståelsen af og reglerne for børn født uden for ægteskab i kolonien?

Især fokuserer jeg på, hvordan de særlige forhold knyttede sig til forestillinger om *rumligt* forankrede koloniale forskelle, frem for racemæssige i snæver forstand. Selv om disse kategorier ofte vil være tæt sammenvævede i komplekse koloniale sammenhænge, har jeg især ønsket at udforske, hvordan det rumlige perspektiv kan tilføje nye nuancer til vores forståelse af den grønlandsk-danske koloniale fortid.

Det skal understreges, at rum her ikke forstås som en mere stabil og mindre 'kultur-lig' kategori, end race. Som Sara Mills argumenterer for, er rum ikke blot en simpel 'overflade', som aktører bevæger sig hen over; eller et stabilt og givet 'sted', hvor handlinger udføres, og magt udfolder sig. Mødet med den grønlandske kolonihistorie har styrket min forståelse af, at rum ikke bare er et passivt – i dette tilfælde uendeligt smukt – bagtæppe for historien. Rumlige forhold og fortolkningerne af dem tager aktiv og konkret del i formgivningen af vores liv og samfund, nu som før. Rummet agerer selvsagt ikke hverken mekanisk eller autonomt, men indvirker på og tilskrives betydninger i partikulære menneskelige praksisser. Mills foreslår derfor at rette blikket

16 Hussain, 2006, s. 29.

mod sådanne (koloniale) praksisser, hvor rum virker og tilskrives betydning – praksisser, som hun indkredser med det processuelle begreb *spatialisation* eller rumlig-gørelse, frem for det stabile *space* (rum).¹⁷ Jeg har tidligere forfulgt denne tanke i en undersøgelse af, hvordan myndighederne i det koloniale Grønland betragtede og søgte at regulere seksuelle møder mellem grønlandske kvinder og tilrejsende mænd.¹⁸ Her gælder det, hvordan forskelle i grønlandsk og dansk fødte børns retsstilling baserede sig på skiftende konstellationer af det særegne koloniale rum.

De dobbelt 'uægte' – instrukserne 1782 og 1873

Den danske kolonisation af Grønland tog sin begyndelse med den dansk-norske præst Hans Egedes anlæg af en missionsstation i nærheden af det nutidige Nuuk i 1721. Egedes første rejse var finansieret af bergensiske købmænd, som håbede på fremtidige indtægter fra arktiske produkter. Den private handel på Grønland viste sig imidlertid mindre rentabel, end skiftende investorer havde håbet, og den danske stat overtog efterhånden handelen. For at sikre indtjeningen forbød et kongeligt dekret af 1776 enhver fremmed besejling af og handel med Grønland. Samtidig etableredes det Kongelige Grønlandske Handelskompagni, som blev tildelt handelsmonopol i Grønland, og som forestod administrationen af Grønland frem til 1908.¹⁹

Seks år senere, i 1782, udstedtes den første generelle instruks til handelens ansatte under den mundrette titel »Instrux, hvorefter Købmændene eller de som enten bestyre Handelen eller forestaae Hvalfanger-anlæggene i Grønland, i særdeleshed, saavelsom og alle de der staae i Handelens Tieneste i Almindelighed, sig for Fremtiden have at rette og forholde«. Blandt instruksens detaljerede regler for ethvert – set fra København – relevant aspekt af de ansattes koloniliv finder man de tidligste skrevne retsregler angående børn født uden for ægteskab i Grønland. Instruksens Første Post »Om Gudfrygtigheds Øvelse og et christeligt Levnet« indeholdt en række bestemmelser til at forebygge mistænkelig omgang med kvindekønnet – og følgerne deraf. Det var blandt andet forbudt for handelens ansatte at antage unge tjenerinder;

¹⁷ Mills, 2005, »Introduction«, s. 22ff; samt »Conclusions«. Mills – og jeg i denne sammenhæng – placerer os således i en bredere strømning inden for nutidig kulturforskning, der med vanlig appetit på 'vendinger' har fået betegnelsen 'den rumlige vending'.

¹⁸ Nexø, 2012.

¹⁹ Fægteborg, 2009; Kjær-Sørensen, 1983; Gad, 1984, s. 178ff.; DIIS, 2007, s. 10; Heinrich, Nexø & Nielsen, 2011; Bricka 1890; Hans Egede (Wikipedia).

og strafbart at blive påtruffet i grønlændernes huse på mistænkelige tidspunkter: Tidligt om morgenen, sent om aftenen, og når husets mænd var ude på fangst.²⁰ Erkendelsen af, at sådanne forebyggende regler kunne omgås – og blev det – fremgår imidlertid af samme posts § 4: »Fædrene til uægte Børn have aarlig at betale 6 Rdlr. til Barnets Underholdning, indtil det har opnaaet sit 12te Aar« – eller i alt 72 rigsdaler, hvis barnet levede så længe. Faderen skulle forblive i Handelens tjeneste, indtil den fulde sum var betalt; havde han inden barnets fødsel forladt tjenesten, måtte han straks erlægge beløbet eller stille kaution for det. I modsat fald var det missionærens, præstens eller købmandens ansvar at iværksætte inddrivelse ved lovligt søgsmål.²¹ Instruksen forblev i kraft i knap et århundrede og afløstes først i 1873 af en ny, som videreførte de grundlæggende principper fra den tidligere, og ifølge hvilken fædre til 'uægte' børn skulle indsætte et engangsbeløb på 36 rigsdaler i Sparekassen i barnets navn.²²

Danske mænd var således fra den tidlige kolonitid økonomisk forpligtet over for børn, som de måtte avle uden for ægteskab under deres ophold i Grønland. Der var altså ikke tale om kolonial forskelsbehandling i den forstand, at kolonimagtens udsendte mænd kunne boltre sig frit blandt indfødte kvinder uden at stilles til ansvar for følgerne. Men der var andre, betydningsfulde koloniale forskelle i spil i spørgsmålet om uægteskabeligt fødte kolonibørn i Grønland: Dels var der konkrete juridiske forskelle i retsstilling såvel mellem forskellige individer *i det koloniale Grønland*, som mellem individer der opholdt sig *i henholdsvis Grønland og Danmark*; dels afspejler de grønlandske regler den forståelse af grundlæggende forskelle mellem de koloniserede indfødte og de civiliserede kolonisatorer, som ifølge den koloniale rationalitet satte rammen for deres møder, herunder seksuelle.

Den umiddelbart mest iøjnefaldende forskel er, at de tidlige instruktors regler om underholdsbidrag alene vedrørte personer i handelens tjeneste, hvilket vel op i 1800-tallet stort set betød danske mænd.

20 Instrux 1782, Første Post, § 3.

21 Instrux 1782. Beløbene blev indsat i de såkaldte Hjælpekasser for Nord- og Sydgrønland, grundlagt henholdsvis 1803 og 1785. De blev overført til de nyoprettede sparekasser, som oprettedes 1867 og 1868 knyttet til forstanderskaberne. På daværende tidspunkt udgjorde børnenes tilgodehavender knap 2000 Rigsdaler. Rink, Oversigt, 1869, s. 8 og 13; samt Tillæg til Bestemmelser for Forstanderskaberne, Inspektørens Skrivelse til Forstanderskaberne af 5. Januar 1866, punkt 1. Begge i Rink, 1982.

22 Instrux 1873, § 15. Bidragsbeløbet blev således halveret med 1873-instruksen, forudsat at barnet levede efter 12. år. Jeg har desværre ikke kunnet finde nogen forklaring på dette i kilderne. I 1897 blev beløbet 'oversat' til 72 kr., som nu skulle indsættes i kolonikassen; Skrivelse af 22de April 1897.

Efterhånden som et stigende antal grønlandere – ofte ‘blandinger’ – blev beskæftiget i handel og håndværk, blev også de underlagt instruktørernes regler og kom således til at stå under *dansk ret*, som det hed. Dermed blev de også forpligtet til at betale underholdsbidrag til eventuelle ikke-ægteskabelige børn, mens den grønlandske befolkning i almindelighed stod under den uskrevne og delvis sædvanebaserede *grønlandske ret*, som ikke havde lignende bestemmelser. Grønlandske fædre var således ikke juridisk-økonomisk forpligtet over for uægteskabelige børn.

Det forhold, at der eksisterede en sådan forskel mellem individer under henholdsvis dansk og grønlandsk ret, begrundedes fra dansk side med de to folks og kulturers radikalt forskellige udviklingstrin. Som Knud Oldendow – inspektør og landsfoged i Grønland, siden kontorchef i og direktør for Grønlands Styrelse – forklarede det så sent som i 1931, var sondringen nødvendig, idet »Grønlanderne endnu staar paa et efter europæisk Maalestok lavere Kulturtrin, hvorfor der hverken kan være Tale om at Danske kan gaa ind under deres primitive Ret, saalidt som Landets almindelige Befolkning endnu er moden til at gaa ind under det for deres Retsopfattelse altfor fremmedartede og moderne danske Retssystem«. ²³

For børnene var det i økonomisk henseende afgørende, hvorvidt deres far – når en sådan kunne udpeges – stod under grønlandsk eller dansk ret: De første var ikke bidragspligtige, mens de sidste var. Dette hang nu ikke alene sammen med forestillede forskelle i civilisatorisk udvikling, men også med mere jordnære forskelle i livssituation. Handelens folk var lønnede og dermed i hvert fald principielt i stand til at udrede de krævede bidragsbeløb. Grønlandske fangere og fiskere havde derimod ikke en tilsvarende pengeøkonomi, hvorfor det ifølge Direktionen for Den Kongelige Grønlandske Handel i 1897 oftest ville »være uden reel Betydning at idømme en saadan Indfødt et Alimentationsbidrag af en saadan Størrelse, da han ikke vil være i Stand til at udrede det«. ²⁴ Som det vil fremgå af det følgende afsnit, var både holdninger og praksis angående grønlandske mænds evne og pligt til at bidrage økonomisk til børn uden for ægteskab ellers under forandring i 1800-tallets sidste årtier.

Ved siden af denne skelnen mellem grønlandsk og dansk ret i *Grønland*, gjaldt der ligeledes forskellige retsregler for individer med ophold i henholdsvis Grønland og Danmark. At handelens ansatte i kolonien

²³ Oldendow, 1931, s. 44.

²⁴ Her citeret fra Oldendow, 1930, s. 51.

stod under *dansk ret* betød jo, at fx sager om underholdsbidrag blev afgjort efter Handelens instrukser – ikke efter de danske love, som gjaldt individer bosat i selve Danmark. Med andre ord kunne en persons retsstilling ændres væsentligt, når han bevægede sig fra det ene geografiske rum til det andet.

Fra 1700-tallets sidste årtier og mere end et århundrede frem var der dog en relativ parallelitet i reglerne om underholdsbidrag i Danmark og i Grønland, hvad danske mænd angik. I Danmark fik en fader til et barn født uden for ægteskab fra 1763 pligt til at betale mindst halvdel af omkostningerne til barnets »nødtørftige Underholdning«, indtil det var ti år gammelt (i Grønland som beskrevet underholdspligt indtil det 12. år fra 1782). Myndighederne skulle fra slutningen af 1700-tallet tilse, at bidragene blev betalt, og man udviste en vis nidkærhed i at opspore barnefædrene og inddrive skyldige bidrag.²⁵ I dansk sammenhæng markerede 1763 et vendepunkt, idet reglernes hovedanliggende blev at sikre børnenes forsørgelse under opvæksten fremfor som hidtil primært at bekæmpe usædelighed og bevare ægtefødtes arv intakt. Reglerne byggede dog ikke i så høj grad på tanker om børns rettigheder og tarv, sådan som vi ser det i dag, som på den merkantilistiske idé om, at statens velstand og trivsel afhang af en talrig og sund befolkning. I det perspektiv blev det vigtigt at sikre reproduktionen og opfostringen af de næste generationer af arbejdsduelige samfundsborgere. Børnene blev med andre ord vigtige for staten, uanset forældrenes civilstand.²⁶

Også den grønlandske instruks vidner om en sådan opmærksomhed på børnenes udvikling til duelige individer. I den arktiske koloni med dens anderledes eksistensvilkår og befolkningssammensætning fik spørgsmålene om, hvori en sådan duelighed bestod, og hvordan den skulle sikres, en helt central placering i reglerne angående uægteskabelige børn: Ifølge 1782-Instruksen skulle missionæren bortsætte 'uægte' børn af handelens ansatte til »skikkelige Grønlændere«, og især drengebørn måtte »med megen Omhyggelighed udsættes til gode Forhververe, helst ude fra Kolonien, hvor de betids kunne anføres til Fangst og hvad en duelig Grønlænder bør være kyndig i«. Et eventuelt overskud af de sparsomme bidrag skulle desuden »anvendes til at købe Kajak, Rifle, Telt og Konebaad for til den unge Grønlænder, eller Konebaad og Telt, som Medgift for Pigen«.²⁷ Lignende bestemmelser gjaldt

25 Forordning af 14. oktober 1763; Koefoed 2008; Betænkning om ændring af reglerne om fastsættelse af faderskab, 1955.

26 At dette forblev centralt helt op i vor tid, belyses bl.a. i min ph.d.-afhandling om dansk abortpolitik i 1930'erne og 1970'erne: Nexø 2005.

27 Instrux 1782, Første Post, § 4.

i øvrigt de børn, som måtte komme ud af de blandede ægteskaber, der var tilladt: »Paa det Børn af blandet Egteskab ikke skal blive sig selv og Landet til Byrde, bør de i Almindelighed til grønlandsk Handtering oplæres og med National-Proviant underholdes«. Drengébørn måtte anføres til at »blive gode Grønlændere og derfor betimelig tilvænnenes til Kajakken« – kun de til fangsten »uduelige« grønlandere måtte ansættes i håndværk, handel, hvalfangst m.v.²⁸

Med tiden skulle disse 'uduelige' blandinger beskæftiget i kirke og skole, og i handel og administration, indtage en stadigt mere central plads som et, om end fortsat ikke uproblematisk, (binde)led i det koloniale system.²⁹ Men som udgangspunkt så man altså først og fremmest deres manglende 'grønlandske' evner som et problem og alternative næringsveje som en nødløsning.

I 1873-Instruksens reviderede regler blev det bestemt, at alimentationsbidragene skulle forvaltes af de nyligt oprettede lokale forstanderskaber, der kun i særlige nødstilfælde skulle udbetale deraf før barnets 12. år, men fortrinsvis anvende midlerne til indkøb af fangstredskaber m.v. Også ifølge den nye instruks skulle sønner af blandede ægteskaber »itide oplæres i Kajakroening samt grønlandsk Erhverv«; alternativt måtte man søge at overtale forældrene til at »anbringe saadanne Dreng paa andre Bopladse [sic], hvor der er større Opmuntring til det grønlandske Erhverv«. ³⁰

De uægteskabelige børn af danske mænd var tydeligvis ikke et simpelt forsørgelsesproblem, som kunne løses blot gennem økonomiske bidrag fra fædrene. De blev betragtet som særligt problematiske, fordi de (lige som 'blandinger' født i ægteskab) risikerede ikke at blive oplært og opfostret som gode, duelige, *rigtige* grønlandere.³¹ De blev

28 Instrux 1782, Anden Post, § 7; Fjerde Post, § 6. Handelens folk måtte ikke ægte »virkelige Grønlænderinder«, mens der kunne gives tilladelse til ægteskab med såkaldte »Blandinger«; sst. § 2. Seiding, 2011 og Rud, 2010 har begge beskæftiget sig med netop de blandede ægteskaber og børn.

29 Se fx Rud, 2009.

30 Instruks 1873, § 15 og 19. Forstanderskaberne blev formelt etableret i 1862/63 i hvert af de grønlandske kolonidistrikter. De var sammensat af danske embedsmænd og handlende fra distriktet samt et valgt grønlandsk medlem fra hvert mindre distrikt.

31 De koloniale myndigheders idealforestilling om den 'ægte' grønlander som kajkbåren sælfanger er en veldokumenteret figur i Grønlandsforskningen, bl.a. behandlet inden for andre fagdiscipliner i Thomsen, 1998 og Thisted, 2004. Fra historikers side er spørgsmålet blevet indgående belyst fra forskellige perspektiver, ikke mindst af Søren Rud, 2006, der bl.a. har vist, hvordan idealet tog form igennem den række af Grønlands-ekspeditioner, der gennemførtes i 1800-tallets sidste og 1900-tallets første årtier. Rud, 2009 har endvidere, ligesom også Inge Seiding, 2011 beskæftiget sig med 'blandingerens' flertydige status i det koloniale system, hvor de figurerede både som stærkt problematiske, og som et centralt element i koloniale magtpraksisser. Trondheim, 2010, *Slægtskab og*

dermed dobbelt 'uægte': Født uden for ægteskab – og ikke ægte grønlandere.

Når det sidste var særlig problematisk, hænger det sammen med, hvordan man i en dansk kolonial rationalitet forklarede og legitimerede den grundlæggende forskel mellem befolkningsgrupperne, som kolonisationen beroede på. Figuren træder allerede tydeligt frem i 1782-instruksens gentagne advarsler mod og foranstaltninger til forebyggelse af den »alt for store og frie Omgang« mellem de 'indfødte' og de tilrejsende handels- og søfolk, som havde givet anledning til »Dovenskab, Fangstens Forsømmelse, Yppighed, Udsvævelser og megen Uorden«. ³² Følgerne var nemlig ikke alene usædelige forhold og uægteskabelige børn, men at den grønlandske befolkning gennem »onde Exempler, farlige Tillokkelser, stærk Drik, Misbrug af Øl og Dansk Proviant« blev forledt til dovenskab og ryggesløshed – og dermed vendt fra fangsten. Man måtte derfor sikre sig, at landets børn ikke blev forvante, men »opføres som Grønlændere, paa det Indbyggernes gamle Haardførhed og ukunstlede Levemaade ikke efterhaanden skal udarte til Kielenskab, og Følgerne deraf blive Landets og Handelens Ruin«. ³³ I den danske kolonimagts forståelse udgjorde kontakten med udefra kommende vaner og varer (i modsætning til mødet med den kristne tro gennem missionen) en alvorlig trussel mod den indfødte, koloniserede befolkning. ³⁴ Hvad var det for skader, kontakten kunne indebære?

I kilder fra den tidlige kolonisering og godt op i det 20. århundrede støder man igen og igen på fremstillingen af grønlanderne som naturfolk, hvis levevis og evner var dybt forbundet med eksistensvilkårene i det særlige geografiske rum, de befolkede. Det indebar på den ene side en lovprisning af den hårdførhed og nøjsomhed, som de naturgivne vilkår havde befordret hos koloniens indfødte; den kajakbårne fanger blev selve sindbilledet på grønlanders styrke i mødet med den vilde natur. Den anden side af denne figur var imidlertid, at det grønlandske folk blev betragtet som helt igennem sårbart, når det gjaldt de *kulturelle* møder, som koloniseringen foranledigede. Kontakten med fremmede vaner, skikke og produkter – og kroppe – kunne på ingen tid bryde

køn ..., s. 72-77 beskriver, hvordan handelen med grønlandske produkter gav den *mandlige* fanger en mere central placering i husstanden og dens økonomi, end under det førkoloniale fangersamfunds subsistensøkonomi.

³² Instrux 1782, Første Post, § 3.

³³ Instruks 1782, Fjerde Post, § 4. Også her bestemtes, at drenge skulle oplæres som fangere, medmindre de viste sig helt uduelige.

³⁴ Den danske selvforståelse som omsorgsfuld kolonimagt er ligeledes et velbehandlet tema i forskningen. Se bl.a. Rud 2009, 2010; Diis 2007, s. 10-12.

den oprindelige grønlandske livsform ned, som på grund af koloniens relative utilgængelighed var forblevet uspoleret gennem århundreder. Det var derfor den civiliserede kolonimagts pligt at beskytte dette mindre udviklede folk mod alle de skadelige påvirkninger, der kunne berøve dem deres ægte og naturlige grønlandskhed. Dette forblev i to århundreder hovedargumentet for, at den arktiske koloni måtte holdes afskærmet fra omverdenen; og dermed også for opretholdelsen af monopolhandelen, som i belejlig tilgift sikrede kolonimagten eneretten til de begrænsede grønlandske produkter af værdi på de hjemlige markeder.³⁵ Som førnævnte Oldendow understregede i 1930, måtte det aldrig glemmes, »at Monopolets uvisnelige Fortjeneste er den, at man ved Landets Afspærren og Enehandelen holdt Grønlænderne borte fra fordærvelig Indflydelse, fra hensynsløs Udbyttehandel fra fremmedes Side, fra Spiritus, fra Kønssygdomme og andre Sygdomme...«. ³⁶ Som en vurdering af de faktiske effekter af afspærring og monopol var Oldendows formulering nok mindre dækkende; men som udtryk for den koloniale rationalitet er den nærmest emblematiske.³⁷

Myndighedernes problematiseringer af de uægteskabelige børn skal ses i denne kontekst og repræsenterer dermed en anderledes forståelse af blandingsbørnene, end forskningen har peget på i andre koloniale sammenhænge. Eksempelvis har Ann Laura Stoler beskrevet nederlandske kolonisatorers bekymring for, at mestiz-børn i den ostindiske koloni ville 'forfalde' til de indfødtes kultur, og at de derved blev betragtet som en mulig kilde til en kulturel smitte eller forurening af den franske/europæiske civilisation. Omvendt var de danske koloniale myndigheder mere bekymret for den forurening af den oprindelige grønlandske kultur og befolkning, som strømmede ind i kolonien gennem kontakten med de tilrejsende kolonister, og som kropsliggjordes af disse blandingsbørn.³⁸ Problemet med de 'uægte', blandede børn i Grønland, sådan som det kom til udtryk i instrukserne, var ikke, om de blev europæiske og civiliserede nok – men om de blev grønlandske og naturlige nok, og derved i stand til at ernære sig ved fangsten. I den sammenhæng var underholdsbidraget isoleret set et utilstrækkeligt redskab; i mangel af fædre med de rette evner måtte børnene sikres

35 Jeg har udfoldet denne forståelse af den rumligt forankrede koloniale rationalitet og de rumlige teknologier, der blev sat i værk for at forebygge særligt uønskede seksuelle relationer i Nexø, 2012.

36 Oldendow, 1930, s. 25.

37 I Nexø, 2012, beskæftiger jeg mig bl.a. særligt med kønssygdommes indførelse og bekæmpelse i Grønland fra omkring 1875 og frem.

38 Stoler 2002, særligt kap. 4 og 5; Nexø 2012.

oplæring til duelige fangere, og bidragene skulle fortrinsvis bruges til fangststudstyr. Dette problem ansås tilsyneladende ikke for relevant for uægteskabelige børn af grønlandske mænd, som formodedes ifølge traditionerne at blive optaget i en 'indfødt' husstand, hvor de ville blive forsørget og oplært som fangere.³⁹

De ansvarlige – regulativet af 1914

Denne forventning blev imidlertid anfægtet, da de nyetablerede grønlandske forstanderskaber fra 1870'erne rettede søgelyset mod grønlandske fædre til uægteskabelige børn. Forstanderskaberne var lokale råd sammensat af de ledende danske embedsmænd i hvert distrikt samt en grønlandsk repræsentant fra hver plads, valgt blandt pladsens duelige fangere. De havde fungeret enkelte steder på forsøgsbasis fra 1857, på initiativ af inspektøren for Sydgrønland Hinrich Rink, og i 1862/63 indførtes de som generel ordning i både Syd- og Nordgrønlands inspektorater. Tanken bag forstanderskaberne var at bidrage til grønlændernes myndiggørelse ved at give dem ansvar for egne, lokale anliggender.

Forstanderskabernes væsentligste ansvarsområde var af økonomisk karakter: Af deres midler – en vis andel af værdien af distriktets indhandlede produkter – skulle de uddele enke- og fattighjælp, præmier og støtte til husbyggeri m.v., samt (fra 1872) forestå den såkaldte repartition: Den årlige fordeling af en mindre del af overskuddet blandt lokalitetens fangere efter en nøgle baseret på vurderinger af deres duelighed. Målet var gennem disse tiltag »at opmuntre Dygtigheden og fremme Erhvervslyst og Husholderiskhed«. Samtidig var forstanderskaberne lokal retsinstans for en række sager som fx arv, tyveri og skader på ejendom, vold og fødsel i dølgsmål.⁴⁰

Retningslinjerne, særligt for retsplejen, var meget lidt detaljerede, og faderskabssager var ikke nævnt. Det var ikke desto mindre med denne nye myndighedsrolle i ryggen, at forstanderskaberne uden en egentlig hjemmel begyndte at sætte grønlandske mænd i bidrag til deres børn født uden for ægteskab.

39 Ifølge Foreløbige bestemmelser 1872, § 10, skulle erhververne (fangerne) »efter gammel Skik selv sørge for de Hjælpeløse og Trængende blandt deres Slægtninge, Husfæller og Pladsfæller«.

40 Foreløbige bestemmelser, 1872. Søren Rud, 2010 har i sin afhandling analyseret repartitionen som kolonial magtteknologi rettet mod at frembringe ansvarlige, selvstyrende koloniale subjekter.

Det tidligste vidnesbyrd, jeg har fundet, beretter, at forstanderne på et møde i Holsteinsborg i 1871 havde bestemt, »at Fædrene til uægte Børn skulle hjælpe disse og ikke overlade dem fuldstændig til sig selv«. Det var grønlandske mænd, der her var tale om – og erfaringen var tydeligvis, at der ikke blev taget vare på deres 'uægte børn' på den måde, som sædvanen hidtil havde tilskrevet. Da de imidlertid ikke dengang havde fastlagt størrelsen af bidraget, var de »indfødte Medlemmer« i 1875 enedes om følgende: »Naar der fødes uægte Børn, skulle deres Fædre afgive 1/8 af Betalingen for hvad de maatte erhverve ved deres Fangst eller paa hvilkensomhelst anden Maade, til Understøttelse for deres uægte Børn i Barndomsaarene«. ⁴¹ Det var en erfaring, som man ikke var alene om i Holsteinsborg. Samme år dømte Julianehåbs forstanderskab en fanger til at betale halvdelen af sin repartition til et barn, han havde avlet »i Utugt«. ⁴² I Ritenbenk pålagde forstanderskabet i 1883 en ung fanger at indsætte 40 kr. over fire år i sparekassen at forvalte »som Alimentationsbidrag« – altså ligesom bidrag erlagt af mænd under dansk ret. ⁴³

Fra omkring århundredeskiftet optrådte sager og spørgsmål om underholdsbidrag hvert år på møder i flere af distrikterne, hvor man håndterede dem ganske forskelligt. I nogle tilfælde blev de grønlandske fædre udelukket fra repartitionen i et eller flere år: I Frederikshåb blev en fanger eksempelvis i 1898 fradømt sin repartition i et år; i Umanak året efter var prisen tabt repartition i tre år – »i Lighed med gammel Praxis«, som det hed – og i Christianshåb mistede en fanger repartitionen i otte år til forsørgelse af et barn, han havde avlet med sin steddatter. I Godhavn vedtog man i 1903 den generelle bestemmelse, at når en mand for *anden* gang blev udlagt som fader til et 'uægte' barn, skulle han miste repartitionen i fem år. Og i Frederikshåb besluttedes det i 1905, at fædre skulle afstå deres repartition til kolonikassen til dækning af udgifterne til uægte børn. ⁴⁴ I andre tilfælde pålagde

41 Holsteinsborgs forstanderskabs forhandlingsprotokol 1875, RA-K. De anvendte protokoller og korrespondancer ligger som afskrifter i RA, enkelte korrespondancer m.v. dog som kladder, hvilket anføres. Forstanderskabernes forhandlingsprotokoller forkortes nedenfor FFP.

42 Julieanhåbs FFP 1875, RA-K.

43 Alimentationssager blandt Indfødte, RA-F.

44 Alimentationssager blandt Indfødte, RA-F; Brev fra Insp. f. Sydgrønland til Frederikshaabs forstanderskab 9. juni 1900, RA-F 1900-1901; Umanak FFP 1900, RA-F; Brev af 2. september 1899 fra Inspektøren for Nordgrønland til Christianshåb forstanderskab, RA-F 1900-1901; Brev af 7. marts 1902 fra Kirke- og undervisningsministeriet til Dir. f. Kgl Grønlandske Handel samt kladder til svar, RA-F 1900-01; Indberetning af 16. maj 1905, RA-F; RA-F, samt Meddelelser fra Direktoratet 1907-08, s. 32. I Julianehåb kom man til en kombineret løsning: Gifte fangere skulle betale 50 kr. til barnet, mens hele husstanden skulle tabe sin repartition, når en ugift mand fik et uægte barn, Julianehåb FFP 1901, RA-F.

forstanderskaberne grønlandske fædre at betale alimentationsbidrag, som i de nævnte tidlige sager fra Holsteinsborg og Ritenbenk. I Umanak udelukkede man i 1897 en gift fanger fra repartitionen og pålagde ham samtidig at betale et engangsbidrag på 72 kr. ligesom mænd under dansk ret.⁴⁵ Forstanderskabet i Upernivik pålagde i 1901 en fanger at betale 5 kr. årligt til et barn indtil dets 12. år.⁴⁶ I 1906 fulgte både Upernivik og Umanak op med generelle bestemmelser, der pålagde mænd under grønlandsk ret et årligt bidrag på 5 kr., indtil barnet fyldte 14.⁴⁷

Det er ikke vanskeligt at få øje på et økonomisk motiv bag forstandernes forskelligartede initiativer på området. Forstanderskabskasserne skulle yde understøttelse til 'uforskyldt trængende', herunder uforsørgede enker og forældreløse; samt egentlig fattighjælp til alle, der kom i særlig trang, også selv om den ansås for selvforskyldt – og de uægteskabelige børn og deres mødre kunne falde i begge kategorier.⁴⁸ Desuden udgjorde støtte til kajak og fangstredskaber til forældre- og faderløse drenge store poster på de årlige regnskaber.⁴⁹

Hertil kom, at underholdsbidrag kunne ses som et middel til at dæmme op for »den overhaandtagende Usædelighed«, som missionær Sørensen i Julianehåb formulerede det i 1902. Ifølge ham havde Julianehåbs forstanderskab dette mål for øje, da de henstillede til direktoratet, at grønlændere skulle yde underholdsbidrag »i Lighed med dem, der i Grønland staa under danske Love«. Samme formål lå bag Godhavns regel om tabt repartition i fem år, hvis man blev udlagt for anden gang.⁵⁰ Motiverne var altså ud over økonomiske også moralske.

Det fremstod ikke klart, præcis hvilken hjælp ugifte mødre og deres børn havde adgang til, når forstanderskaberne forvaltede alimentationsbidrag på barnets vegne, og nogle steder blev der sparet nidkært på hjælpen. I Frederikshåb vedtog man fx i 1903, at børn med alimentationsbidrag ikke skulle have adgang til anden hjælp end de simple

45 Alimentationssager blandt Indfødte, RA-F; også gengivet i Oldendow 1930, s. 51.

46 Inspektørens skrivelser til Nordgrønlands Forstanderskaber, RA-F 1900-01; Upernivik FFP 1901; Brev af 16. maj 1901 fra Inspektøren til Upernivik, RA-F 1901-02; Tilbage melding til inspektoraterne fra direktoratet foråret 1902 (kladde), RA-F 1900-01.

47 Upernivik og Umanak FFP 1906, RA-F; Oldendow 1930, s. 51; Meddelelser 1907-08, s. 32.

48 Foreløbige bestemmelser 1872, § 11.

49 For de tidligste år 1862-65, se Rink: Meddelelser, 1982. Kajakstøtte optræder i alle de forhandlingsprotokoller, jeg har været igennem. Posten kunne også omfatte ægtefødte drenge, hvis fædre ikke havde sørget for deres udstyr.

50 Brev af 7. marts 1902 fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til Direktoratet for KGH, RA-F 1900-01; Indberetning af 16. maj 1905, RA-F.

kostrationer, som kunne gives til alle trængende i nødsituationer. Inspektøren pålagde dem dog, jf. en skrivelse fra direktoratet i 1897, også at hjælpe med klæder til barnet indtil dets 8. år.⁵¹ I Godthåb mente nogle forstandere, at man kun skulle støtte de »mest trængende«, mens andre dog talte for, at der måtte laves ens og lige regler for hjælpen til alle de »uægte fødte«, uanset trang og faderens nationalitet.⁵² Hvis der kunne holdes igen på hjælpen til mødre og børn, var der en økonomisk gevinst at hente for kassen; og dermed for distriktets øvrige hushold. Fra Egedesminde rapporteredes det ligefrem, at danske alimentationsbidrag »indgaar i Kolonikassen og udreparteres til Fangerne, hvis Kasse altsaa bliver større, jo flere uægte Børn der fødes med danske Fædre, og ofte faar de stakkels fødte Børn intet af de Penge, fordi Mødrene generer sig for at anmode Forstanderskabet om Hjælp paa den Konto«.⁵³

Selv om forstanderskabernes konkrete afgørelser og bestemmelser langtfra var homogene, er mønstret klart: Også uægteskabelige børn af grønlandske fædre havde vist sig at udløse udgifter til understøttelse og udstyr, og forstanderne fandt det i tiltagende grad påkrævet at holde disse fædre økonomisk ansvarlige. Nogle steder benyttede man sig af et redskab fra *grønlandsk ret* – vel at mærke i den form, som den var blevet givet af de koloniale myndigheder i bestemmelserne for forstanderskabernes kasse, nemlig udelukkelse fra repartitionen. Andre steder iværksatte man tiltag, der knyttede an til *dansk ret*, nemlig at pålægge alimentationsbidrag, sådan som man gjorde det med danske mænd både i metropolen og i kolonien, om end efter forskellige bestemmelser. Men fælles for de mange initiativer er, at de synes at anfægte forestillingen om, at der var – eller skulle være – principielle og grundlæggende forskelle på, om uægteskabelige børn havde en dansk eller en grønlandsk far. Begge slags børn medførte udgifter; og begge slags fædre skulle stilles til ansvar for deres afkom.

Foreløbig savnede man imidlertid en egentlig hjemmel til denne nye praksis, og forstanderskabernes afgørelser og bestemmelser krævede inspektørens eller en højere kolonial myndigheds approbering. Heller ikke den fulgte dog noget entydigt princip. Da Umanak i 1897 ville opkræve bidrag af en fanger svarende til det, der gjaldt handelens ansatte, blev de underkendt af direktoratet i København med den besked,

51 Indberetning af 16. maj 1905, RA-F; jf. Skrivelse af 22de April 1897, stk. 2, Meddelelser, nr. 2, 1897. Sidestillingen med trængende enker m.v. betød, at understøttelsen ikke blev betragtet som fattighjælp, jf. Foreløbige Bestemmelser af 1872.

52 Motivering til Skrivelse af 22de April 1897, jf. foregående note; Godthåb FFP, 1906 og 1909; RA-F.

53 Egedesminde FFP, 1907, RA-F.

at der ikke var hjemmel, og at den pågældende i øvrigt – som allerede nævnt, jf. note 24 – ikke ville være i stand til at udrede beløbet. Selv om hjemmelen manglede, blev det dog godkendt at pålægge ham et mindre bidrag, og det samme skete i andre tilfælde som fx i sagen fra Upernivik i 1901. Derimod godkendte direktoratet ikke Godhavns og Frederikshåbs regler om tabt repartition fra henholdsvis 1903 og 1905, da man fandt dem for hårde for fangerne. I stedet ville man »sikkert opnaa en Bedring af Forholdene ved at fastsætte bestemte Regler for Alimentationsbidrag for saadanne uægte Børn, hvis Fædre ere Grøn-lændere udenfor fast Tjeneste«. Da Upernivik og Umanak vedtog sådanne lokale, almene regler om alimentationsbidrag, blev de da også godkendt.⁵⁴

Det var ingen overdrivelse, da direktoratet i 1905 konstaterede, at det ville blive nødvendigt at udforme faste regler for alimentationsbidrag fra grønlandske fædre, og at der derved ville »kunde afhjælpes et længe følt Savn«. ⁵⁵ Savnet var kommet til udtryk i lokale beslutninger lige siden 1871, og forstanderne var allerede i år 1900 blevet stillet en løsning i udsigt: Til Frederikshåb havde inspektøren flere gange meddelt, at der ville komme en nyordning af alimentationsreglerne. Forstanderne sendte derfor i 1908 en række forslag til ændrede regler og bad dem medtænkt, »naar Sagen skal tages under Overvejelse og nye Love gives, saaledes som Inspektoratet bebuder«. Også i Egedesminde afventede man utålmodigt de nye regler, som der »flere gange var slaaet paa«. ⁵⁶

Nu var der imidlertid kommet endnu et ansvarligt grønlandsk organ til, som skulle høres: De grønlandske landsråd for henholdsvis Nord- og Sydgrønland, som var etableret med Lov om Styrelsen af Kolonierne i Grønland af 1908, og hvis hovedopgave var at tage stilling til almene fælles anliggender.⁵⁷ Da rådene trådte sammen for første gang i 1911, var blandt andet nye alimentationsregler på dagsordenen. I Sydgrønland var man positivt stemt for generelle regler, blot bidragene ikke

54 Skrivelser af 28. juli 1906 fra inspektøren for Nordgrønland til forstanderskaberne i Upernivik og Umanak, RA-F 1906-07; Indberetning af 16. maj 1905, RA-F; Meddelelser 1907-08, s. 32.

55 Indberetning af 16. maj 1905, RA-F;

56 Brev af 9. juni 1900 fra Inspektøren for Sydgrønland til Frederikshåbs forstanderskab, RA-F 1900-01; Meddelelser 1907-08, s. 32; Frederikshåb FFP 1908, RA-F; Egedesminde FFP 1907, RA-F.

57 Lov af 1908, kap. II og III. Landsrådene valgtes alene blandt grønlandere, men havde inspektøren som ikke-stemmeberettiget formand. Med styrelsesloven afløstes forstanderskaberne af kommuneråd, hvis opgaver forblev stort set de samme, men som nu primært udgjordes af grønlandere. Helt centralt i loven stod den formelle adskillelse af handel og administration i Grønland – hvilket imidlertid ikke er det væsentlige i denne sammenhæng.

blev udbetalt til mødrene, men forvaltet af kommunerådene (forstanderskabernes afløser, ligeledes indført med styrelsesloven i 1908).⁵⁸ I Nordgrønland mødte forslaget derimod først markant modstand fra samtlige medlemmer, som delte den opfattelse, »at det let vilde føre med sig, at Kvinder lod sig besvangre udenfor ægteskab«; og »at Husherren burde passe saaledes paa de unge Kvinder, at de ikke fik Børn«, eller i modsat fald selv betale. Et medlem mente, at kvinden bar hovedskylden, når der avledes børn uden for ægteskabet, og at *hverken* grønlandske *eller* danske mænd derfor skulle betale. Ved afstemningen var et flertal imod underholdsbidrag af nogen art, mens de resterende stemte for formuleringer, der sikrede, at mødrene ikke fik adgang til bidragene.⁵⁹ Da spørgsmålet igen blev taget op i 1913, havde rådet efter formandens formanende vejledning ændret holdning og kunne gå ind for bidrag fra både danske og grønlandske mænd – en nødvendighed, mente man nu, for at undgå, at børnene lå kasserne til last.⁶⁰

Det er vel ikke så overraskende, at landsrådsmedlemmerne særligt i Nordgrønland lagde mindre vægt på at sikre midlerne til børnenes underhold end forstanderne, som stod med udgifterne til uforsørgede børn – og at de derfor kunne fokusere mere på moralske spørgsmål. Men det er en betragtning værd, at mens nogle af forstanderne anså underholdsbidragene for et redskab til at dæmme op for usædeligheden, mente de nordgrønlandske landsråder tværtimod, at bidrag ville forøge den. Forskellen lå i, hvem der blev tilskrevet ansvaret for usædeligheden og avlen af 'uægte' børn: Var det manden, kunne udsigten til underholdsbidrag måske virke afkølede; var det kvinden, ville samme udsigt blot stimulere til yderligere tøjlesløshed. Det sidstnævnte synspunkt fandt ikke flertal i 1913 – men det forblev et væsentligt argument også under forhandlingerne om den postkoloniale børnelovgivning. Mens dette spørgsmål delte vandene, var de lokale og regionale grønlandske råd dog fælles om det udgangspunkt, at der principielt ikke burde gøres forskel mellem danske og grønlandske fædre.

I 1914 kom så, efter 40 års uhjemlet og uhomogen praksis, det »Regulativ angaaende Underholdningsbidrag til Børn, fødte uden for Ægteskab«, der pålagde *enhver mand* i Grønland at betale underholdsbidrag til børn, som de fik uden for ægteskab. Mænd under grønlandsk

58 Afskrift af Sydgrønlands Landsraads Forhandlingsprotokol for Aaret 1911, B&K, nr. 3, 1913. Forslagets ordlyd fremgår desværre ikke.

59 Afskrift af Forhandlingerne paa Nordgrønlands Landsraads Aarsmøde 1911, B&K, nr. 3, 1913.

60 Afskrift af Nordgrønlands Landsraads Forhandlingsprotokol paa Møderne i 1913, B&K, nr. 2, 1914.

ret skulle betale mellem 3 og 15 kr. årligt, indtil barnet fyldte 14, mænd under dansk ret mellem 15 og 30 kr. – som indsattes på barnets navn i sparekassen. De nye regler forbedrede økonomien omkring de uægteskabelige børn markant i kraft af både flere bidragspligtige og en højere bidragsramme. Regulativet gav nøjagtige anvisninger på, hvordan man sikrede korrekte afgørelser, og på hvorledes myndighederne skulle sikre bidragenes inddrivelse, hvis de udeblev.⁶¹

Underholdsbidrag var et af de første enkeltområder, der blev genstand for formaliserede, skrevne retsregler for personer under grønlandsk ret. Regulativet var desuden en nyskabelse derved, at reglerne for personer under henholdsvis grønlandsk og dansk ret samledes i ét sæt af ensartede bestemmelser for begge grupper af mænd, selv om størrelsen af deres bidrag var forskelligt.

Derimod var der fortsat væsentlige forskelle på reglerne for koloni og metropol. Dels havde man i den danske lov om børn uden for ægteskab fra 1908 udvidet bidragsperioden indtil barnets fyldte 18 år. Desuden havde man fra 1825 åbnet for, at flere mænd kunne sættes i delt bidrag til det samme barn for at sikre dets forsørgelse, hvis faderskabet ikke kunne fastslås.⁶² Dette var der ikke hjemmel til, hverken i de gamle grønlandske instrukser eller i det nye regulativ fra 1914, men netop spørgsmålet om bidragspligt contra faderskab skulle senere blive en central problemstilling for de 'juridisk faderløse'.

De danske regler sikrede de ugifte mødres stilling i højere grad, end de grønlandske gjorde. Fra 1888 kunne de få bidragsbeløbene udbetalt forskudsvis af de offentlige kasser, hvis faderens indbetalinger udeblev. Og med 1908-loven kunne de tilkendes støtte fra faderen til udgifter i forbindelse med barslen.⁶³ Tilsvarende regler blev ikke indført i det grønlandske regulativ, som synes at være præget af den skepsis over for at stille kvinderne for godt, som er berørt ovenfor. I Grønland fik de fortsat ikke rådighed over bidragene, som i øvrigt tilfaldt kommunekassen, hvis barnet døde.⁶⁴ Der herskede ingen tillid til, at de grønlandske kvinder ville håndtere pengene mere ansvarligt, end de havde håndteret deres kønsliv.

Regulativet blev i 1929 erstattet af et nyt, der tilpassede det til en række ændringer i styrelsen af kolonien, men i øvrigt ikke medførte

61 Regulativ for Underholdningsbidrag ... 1914. Regulativet trådte i kraft 1. januar 1915.

62 Plakat af 28. maj 1825; Lov af 27. maj 1908.

63 Lov af 20. April 1888 om Underholdsbidrag til Børn, der ere avlede udenfor Ægteskab m.m.; Regulativ for Underholdningsbidrag ... 1914, § 2.

64 Regulativ for Underholdningsbidrag ... 1914.

principielle ændringer, hvorfor det ikke skal optage megen plads her. Bidragssatserne blev ca. fordoblet, og bidragsperioden blev forlænget fra 14 til 16 år. Bidragene skulle fortsat forvaltes af det lokale råd – efter regler for umyndiges midler i en ny anordning om retsplejen i Grønland.⁶⁵ Der var stadig ikke hjemmel til at sætte flere mulige fædre i bidrag, selv om det havde været diskuteret under udarbejdelsen af regulativet.⁶⁶

Ikke blot indholdet af, men også processen omkring regulativerne var udtryk for forandringer i den grønlandske koloni. Såvel forstanderskaberne som senere landsrådene blev etableret som led i en strategi om at øge grønlændernes inddragelse i, hvad der kunne betragtes som deres ‘egne anliggender’, som det ofte blev formuleret. Rådene repræsenterede i den forstand de moderne, myndige grønlændere, der var modne til at tage del i ansvaret for koloniens styre. I forhold til de uægteskabelige børn havde forstanderskaberne benyttet denne nyvundne position til at afkræve grønlandske mænd et ansvar over for deres børn svarende til danske mænds; og de endelige regler synes at være en – om end langsommelig – følge af deres mange initiativer. Samtidig stemte de overens med et fremvoksende ønske på begge sider af Atlanten om at etablere en mere tidssvarende, systematisk – og skreven – ret, der skulle danne rammerne om en gradvis modernisering af det koloniale styre. Men trods de fælles og ensartede bestemmelser var regulativerne fortsat udformet i overensstemmelse med den koloniale retlige konstruktion, at der herskede to parallelle retssystemer – dansk og grønlandsk ret – for forskellige befolkningsgrupper i Grønland; og to forskellige sæt retsregler for koloni og metropol.

Lighed og forskel – postkolonial børnelovgivning

Et principielt brud med dette koloniale system gennemførtes med den ny grundlov af 1953, som gjorde Grønland til en formelt ligestillet del af det danske rige.⁶⁷ Den nye status indebar, at danske love herefter også var gældende for Grønland, medmindre andet udtrykkeligt fremgik af lovteksten – hvad det meget ofte kom til at gøre fremover. Med den fælles grønlandsk-danske målsætning om at realisere en retlig ligestilling af Grønland stod man over for det problem, at hele den *eksisterende* danske lovgivning ikke var gældende for Grønland.

65 Anordning om retsplejen i Grønland af 26. juli 1926, § 8, stk. 3. B&K, nr. 5, 1926.

66 Jurex, s. 57.

67 Baggrunden for dette skifte er udførligt behandlet, ikke mindst i DIIS 2007.

En hurtig løsning ville være over en kam at sætte den relevante danske lov i kraft for Grønland med det fornødne »hensyn til de særlige geografiske og kulturelle forhold«, hvilket statsminister Hedtoft foreslog Folketinget i 1953 med en enstemmig tilslutning fra Grønlands Landsråd i ryggen. Forslaget faldt imidlertid med et brag: Hvis man tog afkoloniseringen og ligestillingen alvorligt, måtte også love for Grønland passere tinget.⁶⁸

Dertil kom, som Grønlandskommissionen understregede, »at en fuldstændig og øjeblikkelig overførelse af dansk ret til Grønland hverken vil være ønskelig eller praktisk mulig«.⁶⁹ Det var grundindstillingen blandt kommissionens danske og grønlandske medlemmer, i det Grønlandske Lovudvalg, i Grønlands Landsråd, i ministeriet og departementet, og blandt såvel grønlandske som danske folketingsmedlemmer. Og det var udgangspunktet for det store lovarbejde, der nu skulle gennemføres. Som Grønlandsdepartementet forklarede Folketingets Grønlandsudvalg ved indgangen til 1954:

Den stedfundne ændring i Grønlands statsretslige status har, som naturligt er, ikke straks kunnet give sig udtryk i, at retstilstanden i Grønland er ændret således, at den er på linie med den i den øvrige del af riget gældende. Det er imidlertid regeringens mål gennem den fremtidige administration at søge at nå hen til retsenhed, således at der kun på de områder, hvor de særlige forhold gør det påkrævet, skal gælde særlige regler for Grønland.⁷⁰

Ligestillingen var med andre ord startskud til en meget omfattende retslig reformproces med det formål at bryde med århundreders skellen mellem grønlandsk og dansk ret i kolonien, altså knyttet til individers status; og mellem retten i Grønland og i Danmark, altså knyttet til de geografiske rum. Men *særlige forhold* krævede *særlige regler*; retlig ligestilling var ikke ensbetydende med en fuldstændig retsenhed.

Man enedes om først at gennemføre reformer af person-, familie- og arveretten, som havde den største betydning for befolkningens daglige liv, og som først den Juridiske Ekspedition til Grønland i 1948-49, siden det Grønlandske Lovudvalg under departementet havde gjort forberedende arbejder til. Ekspeditionen havde netop haft til opgave

68 FT 1953-54, Tillæg A, sp. 459ff.; Tillæg B, sp. 1589.

69 Grønlandskommissionens betænkning, 1950, bd. 2, s. 103.

70 Grønlandsdepartementets beretning til Folketingets Grønlandsudvalg, januar 1954, FB.

at kortlægge den bestående retstilstand samt vurdere, hvilke muligheder »de særlige grønlandske Livsforhold frembyder for Indførelse af danske Retsregler«. ⁷¹

To af de lovområder, der dermed stod foran revision, var arvelovgivningen og lovgivningen om børns retsstilling, som begge var af afgørende betydning for børn født uden for ægteskab. Deres tilblivelse og endelige form kom for begges vedkommende, men på forskellig måde, til at illustrere, hvad 'særlige grønlandske forhold' kunne omfatte i en tidlig postkolonial kontekst.

I Danmark havde lovgivningen undergået en markant udvikling. Hvor loven fra 1908 stort set havde drejet sig om økonomiske forpligtigelser over for børn født uden for ægteskab, tog en ny lov fra 1937 afsæt i en principiel fastlæggelse af barnets retsstilling og rettigheder. Første paragraf slog fast:

Børn uden for Ægteskab har samme retlige Stilling i Forhold til deres Forældre som Ægtebørn, medmindre Lovgivningen udtrykkelig fastsætter andet. ⁷²

Kunne faderskabet fastslås, fik barnet dermed ret til at bære faderens efternavn og til at arve ham. Med disse omfattende konsekvenser fulgte også voksende krav til, hvornår et faderskab var tilstrækkeligt bevist. Blodtypeundersøgelser havde været inddraget i faderskabssager siden 1926, men kunne alene tjene til at *udelukke* udlagte mænd. Blev faderskabet ikke anerkendt, og kunne det ikke bevises, kunne man stadig dømme en eller flere mænd, som kvinden havde haft samleje med, til at betale fuldt bidrag, hvoraf ét tilfaldt barnet, resten det offentlige.

Endnu en ny dansk lov om børns retsstilling blev til i 1960, samtidig med at forhandlingerne om en grønlandsk børnelov var i gang. ⁷³ Den afgørende ændring var, at fænomenet bidragspligt helt blev afskaffet: Fra loven trådte i kraft 1. januar 1961, har der efter dansk ret alene kunnet fastlægges faderskab med alle dertil hørende retsvirkninger – eller frifindes.

I kolonien var problemerne med de mange børn født uden for ægteskab først for alvor ved at tage fart. Mens de uægteskabelige barnefødsler i 1929 udgjorde 6-7 % af fødslerne, eller omkring 45 børn, havde antallet i 1962, da børneloven for Grønland blev vedtaget, nået de 300, og fire år senere de 600. ⁷⁴ Det kan derfor ikke undre, at landsrådene gang på gang drøftede især bidragenes størrelse, fordeling og

71 Jurex, s. II.

72 Lov af 7. maj 1937 om Børn udenfor Ægteskab, § 1.

73 Lov af 18. maj 1960 om børns retsstilling.

74 Heinrich, Nexø & Nielsen 2011, kap. 6.

inddrivelse. I 1938, 1943, 1945 og 1948 foreslog landsrådene de danske myndigheder, at bidragsbeløbene skulle forhøjes ved en ændring af regulativet – men fik det svar, at der ikke var tale om maksimumsatser, hvorfor de selv kunne fastsætte højere bidrag uden en sådan ændring.⁷⁵ I 1951 nedsatte det nu forenede grønlandske Landsråd det såkaldte faderskabsudvalg, som blandt andet udarbejdede et forslag til et pristalsreguleret normalbidrag for Grønland, hvilket Statsministeriet stadfæstede i 1955. Et sådant havde man haft i Danmark siden 1888-loven.⁷⁶ I 1936 tillod Grønlands Styrelse at lade flere udlagte dele bidragspligten, og fra 1953 blev reglerne som de danske: At flere mulige fædre kunne pålægges fuldt bidrag, hvoraf ét tilfaldt barnet, resten det offentlige.⁷⁷ Endelig var vanskelighederne ved at inddrive bidragene et tilbagevendende tema, men først i 1951 blev det muligt for det offentlige at betale kvinderne forskud på udeblevne bidrag.⁷⁸

Debatten i landsrådene var fortsat delt mellem økonomiske hensyn til de tyngede kasser og de trængende kvinder og børn – og moralske hensyn i form af bekymring for den usædelighed, der ville følge i kølvandet på alt for attraktive ordninger. Om mere principielle ændringer var der ikke tale, og det gik trægt med at føre vedtagelserne ud i livet: Først brød krigen forbindelserne; og derefter henviste de danske myndigheder til, at man måtte afvente skiftende udredninger og arbejdet med en egentlig retlig ligestilling.

En del af denne ligestilling var den arve- og navneret for børn født uden for ægteskab, som var indført i Danmark i 1937, og fra 1953 bølgede diskussionerne om spørgsmålet i Landsrådet. Rådets faderskabsudvalg så arveretten som et skridt mod ligestilling, men var ikke desto mindre skeptisk, da »arveret i disse tilfælde ville forekomme ganske unaturligt for grønlændere, for hvem retten til arv i højere grad end i Danmark var betinget af et 'livsfællesskab' mere end slægtskab og familieforhold«. Det Grønlandske Lovudvalg i København foreslog ikke desto mindre arveret i sit lovudkast i 1955. Fra grønlandsk side protesterede man mod en sådan ændring, som var i klar modstrid med både faderskabsudvalgets, landshøvdingens og landsdommerens indstilling.⁷⁹

75 Referater af landsrådsmøder, B&K, nævnte år.

76 Mødereferater 5. og 12. marts 1951, GN-F; FT 1961-62, Tillæg A, sp. 1645ff.

77 Jurex, s. 57 og 65; LR 1952, s. 262ff.; FT 1961-1962, Tillæg A, sp. 1645ff.

78 NLR 1938, s. 75f.; LR 1951, s. 122ff.; Breve af 22. juni og 6. juli 1951 fra Otto Jensen, Grønlandsdepartementet, til landshøvding Lundsteen, GN, »Børneforsorg I«.

79 Referat af møder 17. marts 1953 og 13. januar 1954; faderskabsudvalgets udkast samt bemærkninger til lov om børns retstilling i Grønland (udateret, forfattet i perioden april-december 1953). GN-F. LR 1954, s. 101 og s. 202ff.; Brev af 14. juli 1955 fra Grønlandsdepartementet til Landshøvdingen samt Dagsorden 1955 punkt 7 vedr. forslag til arvelov for Grønland, nyt referat, GN-F.

Under landsrådsdebatterne i 1956 og 1957 argumenterede tilhængerne for, at den uægteskabelige byrd ikke var barnets skyld, og at det ikke skulle stilles ringere end ægtebørn. Desuden løb alt for mange mænd fra deres ansvar, og arvereglen ville måske have en præventiv effekt. Modstanden var dog massiv: En sådan arveret ville true familiens harmoni og stride mod grønlandsk tankegang, ifølge hvilken man kun arvede, hvis man havde bidraget til boets opbygning – og i øvrigt var vælgerne også imod. Forslaget faldt derfor ved afstemningen i 1957, hvorefter man nedsatte et udvalg, der skulle formulere et alternativ.⁸⁰ Udvalgets forslag var en *betinget* arveret: At børnene skulle arve ligesom ægtebørn, men at arveretten kunne bortfalde, hvis skifteretten skønnede, at den stred urimeligt mod ægtefælles og ægtebørns tarv. Forslaget blev vedtaget af et enigt landsråd i 1957 og sendt tilbage til København – hvor arveretten imidlertid igen forsvandt ud af teksten med reference til den stærke modstand i Grønland.⁸¹

Her lagde Folketinget dog vægt på at nedbryde forskelle – mellem børn født i og udenfor ægteskab, og mellem grønlandsk og dansk ret. Det grønlandske medlem Elias Lauf sammenfattede: Man måtte bort fra forskelsbehandling; men samtidig ikke glemme, »at forholdene er helt anderledes end i Danmark og hermed også befolkningens mentalitet. Visse danske regler kan ikke indføres i Grønland uden ændringer«.⁸²

Den endelige lov, vedtaget enstemmigt i 1958, fulgte derfor det grønlandske forslag og gav mulighed for at begrænse arveretten under visse omstændigheder. Om betingelserne for arveret bestemte § 5, at:

Slægtskab mellem fader og barn uden for ægteskab begrundes kun arveret, såfremt faderskabet er fastslået på den i lovgivningen om børn uden for ægteskab foreskrevne måde.

Arveretten kunne altså først komme til anvendelse, når og hvis en grønlandsk børnelov introducerede et sådant juridisk faderskab, som endnu ikke fandtes i Grønland.⁸³ Men i princippet var den nu indført.

Som med arveloven blev også det første udkast til en grønlandsk børnelov til i Landsrådets faderskabsudvalg, der i 1953 foreslog en principiel retslig ligestilling mellem børn født i og uden for ægteskab. Der skulle derfor, som i den danske 1937-lov, kunne fastlægges et egentligt, juridisk faderskab, eller pålægges en eller flere mænd bidragspligt, hvis

80 LR 1956, s. 65ff; og 1957, s. 72ff., 150f.

81 LR 1957, s. 150f.; FT 1957-58, Tillæg A, sp. 642ff.

82 FT 1957-58, Folketingets forhandlinger, sp. 1985ff.

83 FT 1957-58, Tillæg B, sp. 931; Folketingets forhandlinger, sp. 4535ff.

det ikke var muligt.⁸⁴ Linjen blev fulgt i København, hvor det Grønlandske Lovudvalg udformede et forslag, der fik Landsrådets tilslutning i 1957 med blot få, mindre ændringsforslag.⁸⁵

I mellemtiden havde man taget fat på arbejdet med den nye *danske* børnelov, og den grønlandske proces blev sat på vågeblus, for at de to så vidt muligt kunne samordnes.⁸⁶ Forelagt udkastet til den nye danske lov vedtog Landsrådet i 1959, at den kunne sættes i kraft i Grønland ved kongelig anordning – med de tillempelser, som de »særlige grønlandske forhold« nødvendiggjorde. Ministeriet mente dog, at disse ville blive for omfattende, og foretrak en særskilt grønlandsk lov. Et udkast til en sådan blev forelagt Landsrådet i 1961. Mens den nye danske lov havde afskaffet bidragspligten, blev den fastholdt i det grønlandske lovudkast, da betingelserne for alene at bygge på fastslåede faderskaber endnu ikke var til stede i Grønland. Landsrådet anerkendte dette og stemte for, men understregede samtidig sit ønske om egentlig retsenhed på dette område, så snart mulighederne forelå. Og hermed gik sagen tilbage til Folketinget.⁸⁷

Under Folketingets forhandlinger stod det principielle spørgsmål centralt, hvordan man skulle vægte det overordnede ønske om retsenhed over for hensynet til de særlige grønlandske forhold. Den ene af de grønlandske medlemmer, Rosing, talte principielt for fuld retsenhed. Men loven var ifølge ham »et typisk eksempel på, at man under bestræbelserne for indførelse af samme retssystem i Grønland som i det øvrige land inden for lovgivningen for børn kan støde på tekniske hindringer, som vi ikke blot ved at lukke øjnene kan springe over«. ⁸⁸

Under udvalgsarbejdet blev det understreget, at loven måtte betragtes som en overgangslov, der skulle revideres, så snart betingelserne var til stede.⁸⁹ På den baggrund vedtog Folketinget enstemmigt den grønlandske børnelov i maj 1962. Loven trådte i kraft i Vestgrønland 1. juni 1963, men først 11 år senere i Nord- og Østgrønland.⁹⁰

84 Udateret udkast samt bemærkninger til lov om børns retstilling i Grønland (forfattet i perioden april-december 1953). GN-F. Se desuden brev af 20. januar 1954 fra landsdommer Kisbye Møller til landshøvding Lundsteen, sst. Også den Juridiske Ekspedition anbefalede at sondre mellem faderskab og bidragspligt. Jurex, s. 75f.

85 LR 1955, s. 118; 1956, s. 72; 1957, s. 167ff.

86 FT 1961-62, Tillæg A, sp. 1645ff.

87 Sst.; LR 1960, s. 173f.; 1961, s. 64f., 154f. Se også faderskabsudvalgets lignende begrundelse i brev af 26. januar 1954 fra Lundsteen til Kisbye Møller, GN-F.

88 FT 1961-62. Folketingets forhandlinger, sp. 4295.

89 FT 1961-62., Tillæg B, sp. 1117.

90 Baggrunden for den senere ikraftsættelse i Nord- og Østgrønland er beskrevet i Heinrich, Nexø & Nielsen, 2011, kap. 5.

Loven indførte langt hen ad vejen den retlige ligestilling på området, som nu var bærende princip. Først og fremmest afskaffedes sondringen mellem fædre under henholdsvis grønlandsk og dansk ret i Grønland: Loven gjaldt for alle børn født i Grønland uden for ægteskab – uden hensyn til faderens, moderens og barnets biologiske eller etnisk-nationale baggrund. Alle faderskabssager blev fremover afgjort af samme myndigheder, og bidrag sat efter de samme kriterier, afhængigt af forældrenes økonomiske situation. Bidragsperioden blev udvidet fra barnets 16. til dets 18. år, og man opererede med et minimums-normalbidrag, som skulle reguleres efter løn- og prisudviklingen i Grønland.⁹¹ Desuden kunne der pålægges yderligere bidrag til særlige udgifter, herunder moderens barsel. Bidragene tilfaldt barnet og skulle som hovedregel forvaltes af indehaveren af forældremyndigheden (som oftest moderen). Mødrene var dermed ikke længere under økonomisk administration.⁹²

Den egentligt betydningsfulde forskel lå i børnenes juridiske forhold til faderen. Indførelsen af juridisk faderskab i Grønland bragte de to lovgivninger i takt – men den fortsatte grønlandske skelnen mellem faderskab og bidragspligt, som netop var droppet i Danmark, var en skæv tone. Også denne forskel baseredes på hensynet til de særlige forhold i den tidligere koloni. Her var der imidlertid ikke tale om en modstand fra de grønlandske folkevalgte, men om særlige forhold af teknisk-videnskabelig karakter, som knyttede sig til det koloniale rum og den population, der beboede det.

De 'tekniske hindringer', som Rosing havde refereret til, var problemerne med at gennemføre tilstrækkeligt sikre individuelle og statistiske analyser af blodprøver fra Grønland. Dermed savnede man det forholdsvis sikre bevisgrundlag, som kunne tjene både til at sandsynliggøre et bestemt faderskab og til at udelukke andre i tilfælde af flere udlagte. I Danmark havde netop udviklingen inden for de biologiske bevismidler været afgørende for at vove at afskaffe bidragspligten og alene operere med faderskab. Med tilsvarende regler i Grønland risikerede man imidlertid, at mange sager ville ende med frifindelse i mangel af tilstrækkeligt bevis – til skade for både børn og mødre og for de i forvejen belastede kasser.⁹³

91 Dette indebar en markant forhøjelse, jf. FT 1962-63, sp. 1645ff.

92 Grønlandskommissionen havde i 1950 foreslået, at bidrag skulle udbetales i rede penge. G50, bd. 4, s. 86.

93 Jurex, s. 75; FT 1961-62, Tillæg A, sp. 1654ff.; LR 1961 og 1962.

Problemet med blodprøverne var ifølge udtalelser fra både Retslægerådet og Retsmedicinsk Institut i København knyttet til det særlige grønlandske rum: De barske og omskiftelige klimatiske forhold og de lange afstande mellem kolonien og Retsmedicinsk Institut i København, som var det eneste sted med ekspertise og udstyr til at foretage analyserne. Når blodprøverne nåede frem, var deres kvalitet mere end ringe som følge af den lange transport og de store temperatursudsving, de havde været udsat for på rejsen.⁹⁴

Den anden del af problemet knyttede sig ikke til koloniens klima og beliggenhed, men til dens befolkning. En sikker anvendelse af blodprøver som bevismateriale i paternitetssager beroede på en udførlig statistisk kortlægning af den relevante populations blodtypehyppigheder på en lang række parametre. Denne kortlægning af den grønlandske befolknings blodtypestatistiske sammensætning var for det første endnu ikke gennemført; for det andet mente man, at den lille og igennem århundreder særdeles opblandede population ville gøre tilfældige variationer så sandsynlige, at statistikken var utjenlig som grundlag for juridiske afgørelser. Retslægerådet konkluderede derfor:

Sammenfattende kan det siges, at den udvikling af de biologiske bevismidler, der har dannet baggrund for den i Danmark gennemførte lovændring, på nuværende tidspunkt ikke kan følges op, når det drejer sig om faderskabssager involverende grønlandere og/eller blodprøver fra Grønland.⁹⁵

Ånden var altså redebon, men kødet skrøbeligt, kan man sige: På begge sider af Atlanten ønskede man en harmonisering af lovene og en afskaffelse af bidragspligten i Grønland. Men slog sig i første omgang til tåls med, at de nødvendige materielt-teknologiske betingelser – tilstrækkeligt sikre blodprøveanalyser – endnu ikke var til stede. Til gengæld var man overbevist om, at vanskelighederne snart ville kunne overvindes. Landslægen i Grønland var i dialog med Retsmedicinsk Institut om snarest at få foretaget den nødvendige kortlægning af blodtypemønstrene i Grønland, og trods forskellige mål af tålmodighed var der enighed om, at loven skulle revideres »så snart blodtypebestemmelser for Grønlands vedkommende kan foretages med tilsvarende sikkerhed som for den øvrige del af riget«, som Folketingets udvalg havde formuleret det.⁹⁶

94 FT 1961-62, Tillæg A, sp. 1657f.; og Tillæg B, sp. 21ff.

95 FT 1961-62, Tillæg A, sp. 1657f.; og Tillæg B, sp. 21ff.

96 FT 1961-62, Tillæg A, sp. 1658f.; Tillæg B, sp. 1117; LR 1961 og 1962.

Det var imidlertid endnu ikke tilfældet, da man i 1974 endelig fandt også nord- og østgrønlanderne modne til en børnelov.⁹⁷ Forskellige offentlige myndigheder havde i en årrække arbejdet med sagen, men foreløbig uden mærkbare forbedringer, hvorfor man fastholdt den grønlandske lov og satte den i kraft også i de øvrige dele af Grønland. Og da det grønlandske Landsstyre så sent som i 1994 anmodede den danske regering om at ophæve § 6 om bidragspligt, oplyste Retsgenetisk Institut telefonisk til Justitsministeriet, at de tekniske problemer forsat bestod. Den praktiske anvendelse af bidragspligt bortfaldt dog i takt med udviklingen i moderne DNA-analyser og har ifølge landsdommer Søndergaard Hansen ikke været anvendt i over ti år.⁹⁸ Loven fra 1962 er imidlertid endnu gældende lov i Grønland.

Rummets betydninger

Marie Louise Pratt søsatte i 1992 tanken om at iagttage koloniale rum som kontakt-zoner: Fysiske såvel som forestillede sociale rum, hvor forskellige kulturer støder sammen, ofte i en kontekst af stærkt asymmetriske magtrelationer. Historien om de 'uægte' børn i Grønland – og om de forestillinger og regler, der omgav dem – handler om sådanne møder mellem kulturer, og til tider imellem kroppe, i det koloniale og postkoloniale grønlandske rum. Også kroppe kan, som Tony Ballantyne og Antoinette Burton har argumenteret for i flere sammenhænge, iagttages som koloniale kontakt-zoner. Den slags kropslige møder fik i grønlandsk sammenhæng ganske konkrete konsekvenser – ikke mindst i form af børn, hvis vilkår man derfor måtte sætte rammerne for igenem skiftende regler.⁹⁹

Da de 'juridisk faderløse' grønlandere etableredes som politisk problem for nogle få år siden, blev problemet netop forbundet med de koloniale seksuelle møder og med den opfattelse, at deres situation skyldtes, at kolonimagten havde villet 'hytte sine' og lade danske mænd unddrage sig deres ansvar. Denne udlægning må siges at være afkræftet, idet danske mænd siden 1782 har skullet betale underholdsbidrag til børn, de måtte have sat i verden i Grønland uden for ægteskab.

97 LR 1973; s. 29-30, s. 125 og s. 508.

98 Brev af 19. april 1994 fra Direktoratet for Sociale Anliggender m.v. til Rigsombudet. Brev af 12. oktober 1995 fra Justitsministeriets Lovafdeling til Rigsombudet. GN-B. Landsdommer Søren Søndergård Hansen, personlig kommunikation, Nuuk, april 2011; telefonisk maj 2011. Grønlands landsret har desværre ikke genereret oversigter over udviklingen, som derfor kun ville kunne udforskes ved gennemgang af de enkelte sager.

99 Pratt, 1992, s. 4; Ballantyne & Burton, 2005 og 2009. Mødernes konsekvenser i form af kønssygdomme har jeg behandlet i Nexø, 2012.

Dette ændrer dog ikke ved, at de skiftende regler vedrørende børn født uden for ægteskab i Grønland – og deres forældre – må betragtes som et udfald af mødet mellem forskellige befolkninger og kulturer i en situation kendetegnet af asymmetriske relationer, eller om man vil: af forskelle. I denne sammenhæng drejer det sig specifikt om de måder, hvorpå man retligt sondrede mellem forskellige befolkningsgrupper i det koloniale system.

Forskellene blev etableret over to akser: For det første blev der skellet mellem to befolkningsgrupper i kolonien i kraft af to separate retssystemer: En skreven ret for 'danske' i Grønland; og en mere flydende grønlandsk ret til dels baseret på, hvad myndighederne anså for tradition i den indfødte befolkning. I forhold til teorien om racen som *den* determinerende koloniale forskel er det væsentligt at understrege, at den enkelte kunne krydse dette skel: Grønlændere blev underlagt dansk ret, når de indtrådte i handelens tjeneste; eller for kvinders vedkommende, når de giftede sig med danske mænd. Retsstillingen handlede i den forstand mere om placering i det koloniale system end om race i kropslig forstand.

For det andet herskede der forskellige retsordener i koloni og metropol. Dansk ret var som udgangspunkt ikke gældende i Grønland, hvis livsvilkår og befolkning ansås for så radikalt anderledes, at der måtte særlige regler til. Det var en tanke, der i et vist mål videreførtes også efter den formelle ligestilling af Grønland i 1953 i form af den herskende konsensus om, at lovgivningen måtte modificeres efter de særlige grønlandske forhold. Også her må man bide mærke i, at den enkeltes retsstilling ikke var kropsligt, men rumligt forankret: Danske, som rejste til Grønland, skiftede på mange områder retsstilling på vej over Atlanten og var ved ankomsten underlagt særlige koloniale retsregler. Og grønlandere, der rejste til Danmark, bevægede sig samtidig ind under almindelig dansk ret.¹⁰⁰

Rummet definerede retten. Og rummet spillede afgørende ind på forskellige måder fra den første instruks til den endnu gældende børnelov. Igennem det meste af den grønlandsk-danske kolonihistorie var den fremherskende opfattelse, at den grønlandske natur, de klimatiske forhold og den geografiske afsondrethed havde formet og bevaret den 'indfødte' befolkning som et natur- og fangerfolk med særlige evner og

100 Det fremgår således af betænkningen fra Den Juridiske Ekspedition, at grønlandske mænd, som i Danmark blev fader til et barn uden for ægteskab, var omfattet af almindelig dansk lov og skulle svare alimentationsbidrag herefter. Vendte de tilbage til Grønland, måtte bidragenes størrelse til fornyet behandling. Jurex, s. 59-60.

en særlig kultur og mentalitet. Det var den grundlæggende rationalitet bag sondringen mellem grønlandsk og dansk ret, da et sådant naturfolk og det civiliserede danske ikke kunne gå ind under den samme ret. Og det gjorde *blandingerne* særligt problematiske: Hvis det grønlandske folk skulle overleve – og hvis handelen skulle – var evnen til at skaffe sig livsfornødenhederne i de ekstreme omgivelser selve livsnerven. De blandede børn frygtedes at ville miste netop denne evne. De var med andre ord ikke grønlandske nok.

Også i udformningen af en moderne grønlandsk børnelov under afkoloniseringen blev rummet, det ekstreme klima og de lange afstande både internt og til Danmark afgørende. Her handlede det om noget så konkret som blodprøverne, der blev spoleret af at udsættes for voldsomme temperatursvingninger og langstrakt og vanskelig transport. Den principielle dagsorden for forholdet mellem Grønland og Danmark havde på dette tidspunkt forandret sig fundamentalt, og nu stod ligestilling og homogenisering af retsreglerne som den fælles målsætning. Men rummet spændte ben: De grønlandske prøver havde ikke den fornødne kvalitet til at indgå som afgørende bevis i paternitetssager, når de nåede laboratoriet i København.

Man kunne forestille sig, at disse rumlige betingelser til en vis grad kunne være blevet overvundet med det rette udstyr på rette sted. Men her spillede et andet forhold ind, nemlig sammensætningen af den grønlandske befolkning – der i netop denne, sene sammenhæng for første gang virkelig måtte anskues som en biologisk population. Afgørende for den blodtypetekniske bevisførelse var, som det er fremgået, et omfattende statistisk kortlægningsarbejde af befolkningens blodtypemønstre. Og det viste sig ifølge sagkundskaben ikke gennemførligt at foretage en sådan kortlægning af den grønlandske population, som kunne give et stabilt statistisk grundlag for den type beviser. Den var for det første i statistisk forstand for lille. Den var endvidere selv før kolonitiden ganske uhomogen pga. lange afstande og sporadisk kontakt mellem de forskellige egne. Og efter godt to hundrede års stadigt mere intensiv kontakt med omverdenen var den endelig så blandet med udefrakommende blod, at det samlet set ikke lod sig gøre at udarbejde den nødvendige blodtypestatistik. Den var med andre ord ikke grønlandsk nok.

Samtidig levede tanken om det særligt grønlandske imidlertid videre i sin kulturelle form i de hensyn, der blev taget til den særlige grønlandske livsform og mentalitet i forbindelse med den postkoloniale lovgivning, fx arveloven. Her kunne man fortsat, på trods af det blandede blod og den sociale og kulturelle segmentering, som det grønlandske

samfund havde undergået, tale om *grønlænderne* i den bestemte form, der refererede til en homogen tradition, identitet og livsindstilling.

Det illustrerer først og fremmest, at de særlige grønlandske forhold igennem historien har været, og endnu er, en særdeles rummelig kategori. Som jeg har bestræbt mig på at vise, har denne rummelighed været forankret i forskellige former for rum-lighed: Måder hvorpå det særegne grønlandske rum har betinget, eller har mentes at betinge, karakteren af de mennesker, der befolkede det, og rammerne for, hvordan de kunne agere i det. Grønland var, og er til dels endnu, en slags undtagelsernes sted.

I folketingsåret 2013/14 vil et lovændringsforslag blive behandlet og formodentlig vedtaget, som giver de juridisk faderløse adgang til at føre egentlige faderskabssager med tilbagevirkende kraft og dermed potentielt opnå faderskabets retsvirkninger. En undtagelse gælder dog, hvis faderen er afdøet ved døden og hans bo allerede opgjort. Sagen har således igen givet anledning til debat om koloniale forskelle og diskrimination – og igen florerer myten om de friholdte danske mænd, fremført af blandt andre tidligere landsstyreformand Kuupik Kleist trods dennes grundige kendskab til udredningens resultater.¹⁰¹

Historien byder sig ikke overraskende til for politiseren og postkoloniale opgør. Men når de berørte i dag efterspørger en forklaring på de meget væsentlige forskelle mellem deres og danske børns stilling i forhold til deres biologiske far, skal den ikke findes i faderens race eller nationalitet, men snarere i de mangeartede *særlige grønlandske forhold*, sådan som skiftende tider og grupper har formuleret dem. Og derfor kunne og burde denne specifikke sag også give anledning til en refleksion over, hvad man nu og fremover ønsker at give plads i denne åbne kategori.

Referencer:

Nutidigt materiale:

Bejder, Eva Emborg: De glemte kolonibørn. Kristeligt Dagblad, 21. januar 2011.

Christensen, Hagen Højer: Afventer dansk initiativ. KNR.gl, 26. januar 2010, <http://www.knr.gl/da/news/afventer-dansk-initiativ>. Senest indhentet 13. august 2013.

¹⁰¹ Forslag til ændring af lov for Grønland om børns retsstilling og arvelov for Grønland. Bl.a. har det grønlandske folketingsmedlem Sara Olsvig (IA) stillet en lang række spørgsmål til social- og integrationsministeren om sagen, se ft.dk (søgeterm: juridisk faderløse). For Kuupik Kleists udtalelser, se bl.a. Christensen, Ekstrabladet, 5. maj 2013.

Christensen, Troels: Tidligere landstyreformand: Danske mænd avlede løs. www.eb.dk, 5. maj 2013, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article1968051.ece>. Senest indhentet 13. august 2013.

Drachmann, Hans: Grønlandske børn led under adoptioner til Danmark. *Politiken*, 5. september 2010.

Forslag til lov om ændring af lov for Grønland om børns retsstilling og arvelov for Grønland, <http://www.ft.dk/samling/20121/spoergsmaal/S1847/svar/1054776/1250351/index.htm?samling/20121/spoergsmaal/S1847/svar/1054776/1250351/index.htm>. Senest indhentet 9. august 2013.

Hans Egede (Wikipedia), http://da.wikipedia.org/wiki/Hans_Egede. Senest indhentet 9. august 2013.

KNR.gl: Temaside om juridisk faderløse, <http://typo3.knr.codespry.com/index.php?id=5625>. Senest indhentet 13. august 2013.

Krebs, Martine Lind: De juridisk faderløse får deres forening. KNR.gl, 1. juli 2010, <http://www.knr.gl/da/news/de-juridisk-faderl%C3%B8se-f%C3%A5r-deres-forening>. Senest indhentet 13. august 2013.

Nyborg, Katja: ICC vil have juridisk faderløses sag op i FN. KNR.gl, 4. april 2010, <http://www.knr.gl/da/news/icc-vil-have-juridisk-faderl%C3%B8ses-sag-op-i-fn>. Senest indhentet 13. august 2013.

Nyt skridt for at bedre vilkår for faderløse. *Sermitsiaq.gl*, 4. april 2010, <http://sermitsiaq.ag/node/72688>. Senest indhentet 13. august 2013.

Sørensen, Stina. Interview i KNR Radio, udateret, <http://typo3.knr.codespry.com/index.php?id=6767> (indslaget »Retsstilling«). Senest indhentet 13. august 2013.

Utrykte kilder:

Rigsarkivet, 458: Direktoratet for den Kgl. Grønlandske Handel. Bogholder- og Korrespondancekontoret.

(RA-F) 1861-1916. Forstanderskabssager. Herunder bl.a.:

Afskrifter af forstanderskabernes forhandlingsprotokoller samt inspektørernes korrespondance for årene 1899-

Oversigt over »Alimentationssager blandt Indfødte« (1899-1900).

Indberetning af 16. maj 1905 til Indenrigsministeriet fra direktoratet. f.

KHG vedr. de grønlandske forstanderskabers virksomhed 1903-04(1903-04).

(RA-K) 1776-1925. Emnehenlagte sager. Kommissionen for grønlandernes anliggender og forstanderskabernes oprettelse 1872-. Heri bl.a.:

Afskrifter af forstanderskabernes forhandlingsprotokoller fra 1870'erne og 1880'erne.

Folketingets bibliotek, Rigsdagens Grønlandsudvalg (FB).

Kasse 9: Akter 1954/55.

Grønlandsdepartementets beretning til folketingets Grønlandsudvalg, januar 1954.

Redegørelse vedrørende Grønland til Folketingets Grønlandsudvalg, november 1954.

Grønlands Nationalarkiv, Nuuk

(GN-B) Børneforsorg.

(GN-F) Faderskabsudvalget.

Trykte kilder:

Anordning om retsplejen i Grønland af 26. juli 1926. B&K, nr. 5, 1926.

(B&K) Beretninger og Kundgørelser vedrørende Styrelsen af Grønland. Før 1909-12: Beretninger og Kundgørelser vedrørende Kolonierne i Grønland.

(Jurex) *Betænkning afgivet af den juridiske ekspedition til Grønland 1948-49*, hefte 1. København 1950.

Betænkning om ændring af reglerne om fastsættelse af faderskab. Afgivet af den ved kongelig resolution af 2. december nedsatte kommission. København 1955

Foreløbige Bestemmelser om Grønlandernes Kasse og Forstanderskabene i Grønland af 31. Januar 1872 med den ved indenrigsministeriets Resolution af 21. April 1881 fastsatte forandrede Affattelse af §§erne 10, 11 og 12. I: Oskar Damkier: *Supplement til den efter Indenrigsministeriets Foranstaltning udgivne Samling af Love og anordninger af mere almindelig Interesse 1870-74*, s. 235-247. J.H. Schultz, København 1889.

(FT) Folketingstidende.

Grønlandskommissionens betænkning. Bind 2: Politiske og administrative forhold. Retsplejen. København 1950.

Indenrigsministeriets Regler af 9. juni 1884 til nærmere Forstaaelse af de foreløbige Bestemmelser for Forstanderskabernes Kasse. Meddelelser, nr. 3, 1884.

Instrux, hvorefter Kiøbmændene eller de som enten bestyre Handelen eller forestaae Hvalfanger-anlæggene i Grønland, i særdeleshed, saavel som og alle de der staae i Handelens Tieneste i Almindelighed, sig for Fremtiden have at rette og forholde. Directionen for den Kongelige Grønlandske, Islandske, Finmarkske og Færøiske Handel i Kiøbenhavn, 19. april 1782.

Instrux udfærdiget af Direktoratet for den kongelige grønlandske Handel til Iagttagelse samt Veiledning for de i Handelens Tjeneste staaende Indvaanere i Grønland. Direktoratet for den Kongelige Grønlandske Handel, 2. januar 1873.

Lov af 20. April 1888 om Underholdsbidrag til Børn, der ere avlede udenfor Ægteskab m.m.

Lov af 27. Maj 1908 indeholdende Bestemmelser om Børn udenfor Ægteskab og disses Forældre.

(LR / NLR / SLR) Landsrådets / Nordgrønlands Landsråds / Sydgrønlands Landsråds forhandlinger. B&K.

(Meddelelser) Meddelelser fra Direktoratet for den Kongelige Grønlandske Handel.

Plakat af 28. Maj 1825 om Behandlingen af Sager angaaende Underholdsbidrag til uægte Børn.

Regulativ for Underholdningsbidrag til Børn, fødte udenfor Ægteskab af 21. juli 1914. B&K, nr. 3, 1914.

Regulativ angaaende Underholdsbidrag til Børn, født udenfor Ægteskab i Grønland af 15. marts 1929. B&K, nr. 1, 1929.

Rink, Hinrich: *Meddelelser vedkommende Forstanderskaberne i Sydgrønland, 1862-66. Oversigt over Forstanderskabs-Indretningens Indførelse og Virksomhed i Grønland 1857-1868* (1869). Nunatta Atuagaateqarfia, Nuuk 1982.

Rink, Hinrich: *Oversigt over Forstanderskabs-Indretningens Indførelse og Virksomhed i Grønland 1857-1868*. I: Rink, 1982.

Skrivelse af 22de April 1897 fra Direktoratet til Inspektoraterne ang. nye almindelige Regler med Hensyn til Alimentationsbidrag til uægte Børn. Meddelelser, nr. 2, 1897.

Udkast til Forslag til lov om ændring af lov for Grønland om børns retsstilling og arvelov for Grønland, <http://www.ft.dk/samling/20121/spoergsmaal/S1847/svar/1054776/1250351/index.htm?/samling/20121/spoergsmaal/S1847/svar/1054776/1250351/index.htm>. Senest indhentet 13. august 2013.

Litteratur:

Ballantyne, Tony & Antoinette Burton (eds.): *Bodies in Contact. Rethinking Colonial Encounters in World History*. Duke University Press, Durham 2005.

Ballantyne, Tony & Antoinette M. Burton (eds.): *Moving Subjects. Gender, Mobility, and Intimacy in an Age of Global Empire*. University of Illinois Press, Champaign 2009.

Bricka, Carl Frederik: Dansk biografisk Lexikon, IV Bind. Gyldendal, København 1890 (opslaget »Hans Poulsen Egede«).

Bryld, Tine: »Hvem er min far?« *Social Kritik*, nr. 123, 2010.

Chatterjee, Partha: *The Nation and its Fragments. Colonial and Postcolonial Histories*. Princeton University Press 1993.

DIIS - Dansk Institut for Internationale Studier: *Afvikling af Grønlands kolonistatus 1945-54 – en historisk udredning*. København 2007. <http://www.stm.dk/publikationer/grludredning07/DIIS.pdf>. Senest indhentet 13. august 2013.

Hardenberg, Anne Sofie & Pia Christensen Bang: *Kampen for en far*. Milik, Nuuk 2009.

Heinrich, Jens: *Eske Brun og det moderne Grønlands tilblivelse*. Inussuk. Arktisk Forskningsjournal nr. 1, 2012. Naalakkersuisut, Nuuk 2012.

Heinrich, Jens, Sniff Andersen Nexø & Linda Nielsen: *Historisk udredning om retsstillingen for børn født uden for ægteskab i Grønland 1914-1974. Afgivet til Statsministeriet 1. juni 2011*, http://www.stm.dk/publikationer/GRL_udredning_11/index.htm. Senest indhentet 13. august 2013. Kommissorium: <http://www.stm.dk/multimedia/kommissorium.pdf>. Senest indhentet 13. august 2013.

Hussain, Nasser: *The Jurisprudence of Emergency: Colonialism and the Rule of Law*. University of Michigan Press, Ann Arbor 2006.

Koefoed, Nina Javette: *Besovede kvindfolk og ukærlige barnefædre. Køn, ret og sædelighed i 1700-tallets Danmark*. Museum Tusulanums Forlag, København 2008.

Mills, Sara: *Gender and Colonial Space*. Manchester University Press, 2005.

Nexø, Sniff Andersen: »Undesired contacts. The troubled boundaries of colonial bodies in Greenland«. *Ethnologia Scandinavica*, vol. 42, 2012.

Oldendow, Knud: »Lov og Ret i Grønland«. I : *Det Grønlandske Selskabs Aarskrift 1930-31*, København 1931.

Oldendow, Knud: »Socialforsorg i Grønland. To Foredrag holdt i Det Grønlandske Selskab Foraaret 1930«. *Det Grønlandske Selskabs Aarsskrift 1929-30*, København 1930.

Pratt, Mary Louise: *Imperial Eyes. Travel Writing and Transculturation*. Routledge, London 1992.

Rud, Søren: »A Correct Admixture. The Ambiguous Project of Civilising in Nineteenth-Century Greenland«. *Itinerario*, vol. XXXIII, no. 2, 2009.

Rud, Søren: »Erobringen af Grønland. Opdagelsesrejser, etnologi og forstanderskab i attenhundredetallet«. *Historisk Tidsskrift*, nr. 2, 2006.

Rud, Søren: *Subjektiveringsprocesser i metropol og koloni. København og Grønland i 1800-tallet*. Upubliceret ph.d.-afhandling, Københavns Universitet 2010.

Scott, David: »Colonial Governmentality«. I: Jonathan Xavier Inda (red.): *Anthropologies of Modernity. Foucault, Governmentality, and Life Politics*. Blackwell Publishing, Oxford 2005.

Seiding, Inge: »Colonial Categories of Rule – Mixed Marriages and Families in Greenland around 1800«. *Kontur*, nr. 22, 2011, http://kontur.au.dk/fileadmin/www.kontur.au.dk/Kontur_22/SEIDING_MOD1.pdf. Senest indhentet 13. august 2013.

Stoler, Ann Laura: *Carnal Knowledge and Imperial Power. Race and the Intimate in Colonial Rule*. University of California Press, Berkeley 2002.

Thisted, Kirsten: »"Hvem går qivittoq?" Kampen om et litterært symbol eller relationen Danmark – Grønland i postkolonial belysning«. *Tijdschrift voor Skandinavistiek*, vol. 25, nr. 2, 2004.

Thomas, Nicholas: *Colonialism's Culture. Anthropology, Travel, and Government*. Polity Press, Cambridge 1994.

Thomsen, Hanne: »Ægte grønlandere og nye grønlandere – om forskellige opfattelser af grønlandskhed«. *Den Jyske Historiker*, nr. 81, 1998.

Trondheim, Gitte: *Slægtskab og køn i grønlandske bysamfund – følelser af forbundethed*. Upubliceret ph.d.-afhandling, Ilisimatusarfik, Ilimmarfik-Instituttet, Afdeling for Kultur- og Samfundshistorie, 2010.

Trondheim, Gitte: »Kinship in Greenland – Emotions of Relatedness«. *Acta Borealia*, vol. 27, nr. 2, 2010.

SUMMARY

*Making allowance for the special conditions there ...
Space, Law and Illegitimate Children in Colonial Greenland*

The 'legally fatherless' appeared before the Danish public in the spring of 2010 as they formed an association aiming at securing children born out of wedlock in Greenland legal rights towards their biological father equal to the ones bestowed on Danish children. The media framed their situation as the result of the colonial system having discharged Danish men from their responsibilities towards their illegitimate children in Greenland; that is, as a token of colonial discrimination. The following year, a historical investigation was organized in order to identify differences in the legal position of children born out of wedlock in Greenland and in Denmark over the period 1914-1974. The present article, authored by one of the contributors to the report, investigates the rules concerning children born out of wedlock in Greenland at three historical moments: The earliest rules of 1782; the first modern regulation from 1914; and the first post-colonial Children's Act from 1962. What legal and colonial differences were at stake? How may one interpret the changing regulation? The analysis draws attention to shifting problematizations of the 'illegitimate' children, associated with changes in the colonial context. At the same time, however, it is argued that the regulation reflects a continuous colonial rationality by which the particularities of the colonial space came to legitimize fundamental differences between colony and metropolis, and between population categories in Greenland.